

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1938.

Första kammaren.

Nr 22.

Lördagen den 19 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr **talmannen** yttrade: Efter samråd med talmannen i andra kammaren och talmanskonferensen får jag med avseende å riksdagsarbetet vid påsktiden meddela kammaren, att sista arbetsplenium före påsk blir onsdagen den 6 april eller, om så erfordras, torsdagen den 7 april. Sedermera komma endast, i mån av behov, bordläggningsplena att hållas, så vida icke något särskilt inträffar, som påkallar en annan anordning. Torsdagen den 21 — som vanligt klockan 2 e. m. — sammanträder riksdagen åter, därvid gemensamma voteringar komma att företagas, såvida voteringspropositioner för sådant ändamål blivit dessförinnan godkända.

Vid föredragning av andra lagutskottets memorial nr 26, angående arvode åt hovrättsassessorn E. Eckerberg, vilken inom andra lagutskottet biträtt vid behandlingen av vissa frågor, bifölls vad utskottet i detta memorial hemställt.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran andra lagutskottets utlåtande nr 27 och jordbruksutskottets utlåtanden nr 28—36.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 24, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående utsträckt tillämpning i visst avseende beträffande statens arbetare av lagen den 26 juni 1936 (nr 383) angående ändring i vissa delar av lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete, dels ock motion om viss ändring av nämnda lag, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 5, angående regleringen för budgetåret 1938/39 av utgifterna under riksstatsens femte huvudtitel, innefattande anslagen till socialdepartementet.

Punkterna 1—13.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 14.

Lades till handlingarna.

Punkten 15.

Utskottets hemställan bifölls.

Första kammarens protokoll 1938. Nr 22.

Punkten 16.

Lades till handlingarna.

Punkterna 17—19.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 20.

Lades till handlingarna.

Punkten 21

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 22.

Lades till handlingarna.

Punkterna 23—45.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 46.

*Anslag till
erkända och
enskilda
alkoholist-
anstalter.*

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels medgiva, att till erkända alkoholistanstalten Hagbyhemmet ävensom till den nya erkända alkoholistanstalt för kvinnor, vilken kunde komma att inrättas, finge för budgetåret 1938/39 utgå bidrag till driftkostnaderna med ej mindre 1 krona för dag och vårdplats än även med högst 3 kronor 25 öre för dag och vårdad person, dels ock till Bidrag till erkända och enskilda alkoholistanstalters driftkostnader m. m. för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 725,000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag hade utskottet till behandling förehaft en inom andra kammaren av herrar *A. Andersson* i Falkenberg och *M. Andersson* i Igelboda väckt motion, nr 169, vari hemställts, att riksdagen måtte besluta, att till erkända alkoholistanstalter skulle utgå bidrag till driftkostnaderna med ej mindre 2 kronor för dag och vårdplats än även högst 2 kronor 25 öre för dag och vårdad person.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten anført:

»Utskottet vill icke bestrida, att vissa skäl tala till förmån för motionärernas framställning. Den väckta frågan om ändrade grunder för statsbidrag till ifrågavarande anstalter synes emellertid utskottet vara av den art, att den i första hand bör prövas av Kungl. Maj:t. Utskottet hemställer alltså, att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herrar Anderssons i Falkenberg och Anderssons i Igelboda förenämnda motion (II: 169),

a) medgiva, att till erkända alkoholistanstalten Hagbyhemmet ävensom till den nya erkända alkoholistanstalt för kvinnor, vilken kan komma att inrättas, må för budgetåret 1938/39 utgå bidrag till driftkostnaderna med ej mindre 1 krona för dag och vårdplats än även med högst 3 kronor 25 öre för dag och vårdad person;

b) till Bidrag till erkända och enskilda alkoholistanstalters driftkostnader m. m. för nämnda budgetår anvisa ett förslagsanslag av 725,000 kronor.»

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Oscar Olsson*, *Asplund* och *Andersson* i Södergård ansett, att utskottets utlåtande efter andra meningens »Den väckta frågan — — — av Kungl. Maj:t» bort fortsätta: »Därför synes

Anslag till erkända och enskilda alkoholistanstalter. (Forts.)

motionen för närvarande ej böra föranleda annan riksdagens åtgärd än att Kungl. Maj:t medgives rätt att, då skäl därtill föreligga, exempelvis beträffande specialanstalter, bevilja bidrag till erkända alkoholistanstalters driftkostnader enligt de grunder, som i motionen föreslås. Utskottet hemställer alltså, att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och i anledning av herrar Anderssons i Falkenberg och Anderssons i Igelboda förenämnda motion (II: 169),

a) medgiva, att till erkända alkoholistanstalten Hagbyhemmet ävensom till den nya erkända alkoholistanstalt för kvinnor, vilken kan komma att inrättas, må för budgetåret 1938/39 utgå bidrag till driftkostnaderna med ej mindre 1 krona för dag och vårdplats än även med högst 3 kronor 25 öre för dag och vårdad person;

b) medgiva, att Kungl. Maj:t må, då skäl därtill föreligga, exempelvis beträffande specialanstalten, bevilja bidrag till erkända alkoholistanstalters driftkostnader enligt de grunder, som i motionen föreslås;

c) till Bidrag till erkända och enskilda alkoholistanstalters driftkostnader m. m. för budgetåret 1938/39 anvisa ett förslagsanslag av 725,000 kronor.»

Herr **Olsson, Oscar**: Den motion, som statsutskottet här föreslår kammaren att avslå, har fått ett erkännande av statsutskottet, som inte vill bestrida, att vissa skäl tala till förmån för motionärernas framställning. Detta innebär en anvisning till Kungl. Maj:t att titta på saken. Försättningen av utskottets uttalande lyder nämligen: »Den väckta frågan om ändrade grunder för statsbidrag till ifrågakvarande anstalter synes emellertid utskottet vara av den art, att den i första hand bör prövas av Kungl. Maj:t.»

Jag bestrider inte, att utskottet har rätt i denna sin synpunkt, och jag är för motionärernas räkning utskottet mycket tacksam för de goda ord utskottet har sagt beträffande motionen. Under vanliga förhållanden skulle jag ha ansett, att saken varit väl ordnad på det sätt, som utskottet vill ha den ordnad. Man det har tillkommit en omständighet, som väl också i någon mån ligger till grund för motionärernas framställning.

Det är ju så, att det finns ett för litet antal platser på alkoholistanstalterna här i Sverige. Anstalterna äro i stort sett överbelagda. Det är inte heller så underligt, eftersom vi ha 40,000—50,000 alkoholister i Sverige. Alkoholismen torde kunna betraktas som en av de mest utbredda folksjukdomarna här i landet. Man kan visserligen invända: dessa alkoholister äro dock alkoholister i högre eller mindre grad. Men de äro ändå alkoholister i så hög grad, att allesamman äro i behov av omvårdnad på något sätt ifrån det allmännas sida. Det betyder, om man också tar hänsyn till deras familjer, att det finns ett par hundra tusen människor här i Sverige, som så att säga leva i skuggan av den folksjukdomen. Det är således i och för sig ganska naturligt, att svenska medborgare, intresserade för kampen mot denna folkolycka, anse, att det bör vidtagas så effektiva åtgärder som möjligt för att så långt det går råda bot på det elände, som åstadkommits genom denna folksjukdom.

Nu är det det felet med alkoholistanstalternas organisation, att vården till följd av grunderna för bidragens utgående inte kan bli den bästa. Grunderna äro rent av sådana, att de ibland uppmuntra till åtgärder, som inte direkt ligga i de sjukas intresse. Statsbidrag utgår nämligen endast per vårddag, men enligt moderna alkoholistvårdsmetoder bör man inte behålla en alkoholist på anstalten längre än som är alldeles nödvändigt och eventuellt göra försök med utsläppning av honom. Under sådana försök erhålles intet bidrag, men kostnaderna för platsen kvarstå även under den tiden. Under sommaren händer det, att alla platser inte äro belagda, men anstalten skall hållas i gång i full utsträck-

Anslag till erkända och enskilda alkoholistanstalter. (Forts.)
ning i alla fall. Det är tämligen naturligt, att det ligger en viss ekonomisk press på anstalten, som kan föranleda till vidtagande av åtgärder, vilka kanske inte alltid precis äro betingade av de sakliga synpunkterna. Det är det ena skälet.

Det andra skälet är, att på grund av att anstalternas antal är så litet, blir differentieringen av det material, som intages på anstalterna, inte iakttagen så långt som borde ske. Det företas en grov sällning, det är sant. Kriminella alkoholister blandas sålunda åtminstone inte i allmänhet ihop med yngre välartade alkoholister. Men det är endast en grov sällning, och alla äro överens om att en bättre differentiering av det material, som intages, borde ske. Det är ganska naturligt, att den organiserade nykterhetsrörelsen har varit intresserad för att hjälpa till med detta arbete, och landets största nykterhetsorganisation har också under utredning ett snabbt upprättande av en sådan alkoholistanstalt. Man har också medel för ändamålet till förfogande. Men det är ganska klart, att när en sådan anstalt skall upprättas, vill den, som bekostar anstalten, ha vissa garantier för att den skall kunna drivas rationellt. Den nämnda organisationen, Godtemplarorden, är intresserad för att upprätta en enskild anstalt, avsedd i synnerhet för unga alkoholister, d. v. s. hoppfulla fall, som kunna antas vara möjliga att bota. Alla sakkunniga myndigheter äro överens om att det är synnerligen välbehöfligt att få till stånd en sådan anstalt. Nu invänder kanske någon, att det inte är värre än att man kan lugna sig och vänta ett år. Om man vill resonera litet cyniskt, kan man säga, att om det finns så många alkoholister, kan en enda anstalt inte betyda så förfärligt mycket. Men jag antar, att ett sådant resonemang inte anses värdigt statsmakterna och att det därför inte kommer i fråga.

Här är således nöd å färde. Här finnas möjligheter till ett snabbare avhjälpande inte av denna nöd men av en del därav, ifall åtgärder vidtas, som säkerställa ett rationellt drivande av en ny anstalt. Reservationen innebär endast delvis bifall till motionen. Jag ansluter mig till statsutskottets ståndpunkt, att man inte bör genomföra motionärernas förslag beträffande samtliga enskilda alkoholistanstalter, som nu finnas. Reservanterna ha föreslagit, att riksdagen skall medgiva, »att Kungl. Maj:t må, då skäl därtill föreligga, exempelvis beträffande specialanstalter, bevilja bidrag till erkända alkoholistanstalters driftkostnader enligt de grunder, som i motionen föreslås». Vad reservanterna begära är således i grund och botten detsamma, som statsutskottet föreslår, men reservanterna ha modifierat till att Kungl. Maj:t redan detta år, i sådant fall då Kungl. Maj:t finner det lämpligt — således med den begränsningen — skall få den rätt, som, efter vad jag tycker mig finna, framskyntar i statsutskottets utlåtande, att statsutskottet inte har någonting emot att ge Kungl. Maj:t efter Kungl. Maj:ts förnyade prövning.

Nu undrar jag ändå, om inte riksdagen skulle kunna anse, att man utan risk redan i år kan ge Kungl. Maj:t denna rätt, när det gäller specialanstalter. Jag tycker, herr talman, att det är så goda skäl, som tala för den ståndpunkten, att jag verkligen dristar mig att yrka bifall till reservationen.

Häri instämde herr *Andersson, Anders*.

Herr Svensson, Martin: Herr talman! Den föregående ärade talaren preciserade vad reservationen innebär och i vilkan mån den avviker från vad statsutskottet har föreslagit. Han påyrkade, att Kungl. Maj:t skulle få en fullmakt att lämna garantibidrag till speciella alkoholistanstalter, och han ansåg, att detta skulle vara till god hjälp för en ny anstalt, som Godtemplarorden ämnar inrätta.

Det förhåller sig nu så, att en kvinnlig alkoholistanstalt har ett sådant ga-

Anslag till erkända och enskilda alkoholistanstalter. (Forts.)

rantibidrag med en krona per dag och vårdplats, och Kungl. Maj:t föreslår, att ytterligare en kvinnlig alkoholistanstalt, som kan komma att inrättas, skall få samma förmån. Beträffande åter de manliga alkoholistanstalterna har det i motionen föreslagits två kronor per dag och vårdplats i garantibidrag. Frågan har varit föremål för såväl socialstyrelsens som Kungl. Maj:ts övervägande. Socialstyrelsen har icke velat tillråda en sådan anordning, som motionärerna föreslagit. Den föreslår däremot, att man skulle utsträcka den tid, under vilken bidrag får utgå vid permittering, varunder platsen inte är belagd, från 14 dagar till 30 dagar. Men inte ens detta förslag har vunnit departementschefens gillande, utan han föreslår, att grunderna skola bibehållas oförändrade, och går således även emot förslaget om garantibidrag. Dessa garantibidrag innebära ju, om jag får använda ett sådant uttryck, betalning för luftplatser.

Nu begära reservanterna, att Kungl. Maj:t skall få en fullmakt, som Kungl. Maj:t inte har begärt och som Kungl. Maj:t i departementschefens yttrande har uttalat sig emot. Jag kan inte finna, att det under dessa omständigheter är lämpligt, att riksdagen lämnar en sådan fullmakt. Dessutom kan det medföra en ökning av det beräknade anslaget. Detta är visserligen ett förslagsanslag, men man bör ju vid fastställandet av anslag inte med öppna ögon lämna rum för överskridanden.

Jag ber, herr talman, att på dessa skäl få yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 47—49.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 50.

Lades till handlingarna.

Punkterna 51—60.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 61 och 62.

Lades till handlingarna.

Punkterna 63—69.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 70.

Lades till handlingarna.

Punkterna 71 och 72.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 73.

Lades till handlingarna.

Punkten 74.

Utskottets hemställan bifölls.

*Anslag till
statens sinnessjukhus.*

Punkten 75.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen förordad personalförteckning för statens sinnessjukhus, dels godkänna av departementschefen förordad avlöningsstat för statens sinnessjukhus, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1938/39, dels ock till Statens sinnessjukhus: Avlöningar för budgetåret 1938/39 anvisa ett förslagsanslag av 15,900,000 kronor.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte

- a) godkänna under punkten införd personalförteckning för statens sinnessjukhus;
- b) godkänna likaledes under punkten införd avlöningsstat för statens sinnessjukhus, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1938/39;
- c) till Statens sinnessjukhus: Avlöningar för budgetåret 1938/39 anvisa ett förslagsanslag av 15,840,000 kronor.

Reservationer hade anmälts av, utom annan,

1) herrar *Johansson* i Fredrikslund, *Svensson* i Kompersmåla, *Nilsson* i Landeryd, *Carlström*, *Magnusson* i Skövde och *von Seth*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

- a) godkänna i reservationen införd personalförteckning för statens sinnessjukhus;
- b) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för statens sinnessjukhus, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1938/39;
- c) till Statens sinnessjukhus: Avlöningar för budgetåret 1938/39 anvisa ett förslagsanslag av 15,640,000 kronor;

2) av herr *Bäckström*, som ansett, att utskottets yttrande bort lyda så, som i denna reservation angivits, och avslutas med en hemställan, att riksdagen måtte

- a) godkänna i reservationen införd personalförteckning för statens sinnessjukhus;
- b) godkänna i reservationen införd avlöningsstat för statens sinnessjukhus, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1938/39;
- c) till Statens sinnessjukhus: Avlöningar för budgetåret 1938/39 anvisa ett förslagsanslag av 15,640,000 kronor.

Herr **Svensson, Martin**: Herr talman! Vid denna punkt har jag jämte några andra utskottsledamöter avgivit en reservation, och jag ber att få ange några av skälen för densamma.

1936 års riksdag beslöt att begränsa arbetstiden för personalen vid sinnessjukhusen till 218 timmar per 30 dagar. Detta beslut fattades enhälligt. Det har inte varit i kraft längre än ett år, förrän Kungl. Maj:t nu föreslår, att riksdagen skall ändra på detta beslut och gå in för 48 timmars arbetsvecka vid sinnessjukhusen. Medicinalstyrelsen har fått i uppdrag att verkställa en utredning om konsekvenserna för statens vidkommande av en sådan förändring, och styrelsen har beräknat utgiftsökningen till 380,000 kronor för ett halvt

Anslag till statens sinnessjukhus. (Forts.)

budgetår. Därvid har inte tagits med i beräkningen de eventuella kostnaderna för anordnandet av bostäder. Men vi få heller inte bortse ifrån, att det inte stannar endast vid ökade kostnader för staten, utan att en sådan förkortning av arbetstiden också ovillkorligen för med sig ökade kostnader för landstingen. Då frågan vid tidigare tillfällen behandlades, tog man också hänsyn till detta förhållande. För ett par år sedan beräknades, att utgiftsökningen för landstingens del skulle belöpa sig till omkring 8 miljoner kronor. Det har visat sig, att de landsting, som gått ned till 48 timmars arbetsvecka, fått kostnaderna ökade utöver vad som beräknades i den kalkylen. Om man beräknar de ekonomiska konsekvenser, som den föreslagna arbetstidsbegränsningen för närvarande skulle medföra för landstingens del, skulle utgiftsökningen komma att visa sig vara mindre än den var för ett par år sedan, därför att landstingen nu i stor utsträckning förkortat arbetstiden vid kroppssjukhusen. De ha därvidlag att följa de direktiv, som lämnats av medicinalstyrelsen, vilken tillrätt landstingen att begränsa arbetstiden till 216 timmar per 28 dagar. Landstingen torde allmänt ha efterföljt dessa direktiv, varför detta är maximiarbetstiden vid landstingens sjukvårdsinrättningar. Men man får sannolikt räkna med att ett genomförande av den förkortning av arbetstiden vid sinnessjukhusen, som här föreslås, drar med sig samma krav ifrån personalen vid kroppssjukhusen. Man kan därför sannolikt beräkna kostnadsökningen till 4 miljoner kronor, lågt räknat.

Man bör också tänka på att de ökade utgifter, som den föreslagna arbetstidsbegränsningen kommer att medföra för landstingen, i sinom tid även måste drabba staten. Det föreligger i år motioner om skatteutjämning för landsting, som äro synnerligen skattetyngda, och i den mån staten genom sina beslut framkallar ökade utgifter för landstingen, stärkas ytterligare skälen för att staten bör åtaga sig att mildra skattetrycket för landstingen.

Jag kan inte se, att vi här ha att göra med en personal, som är överansträngd. Man skulle mycket väl kunna vänta och se tiden an och låta landstingen mera i ro sköta de förhandlingar, som de för närvarande föra med sin ifrågavarande personal.

Jag tvivlar inte på att staten skall lyckas effektuera ett beslut i enlighet med utskottets hemställan och anskaffa den nya personal, som därigenom blir erforderlig — 119 manliga och 172 kvinnliga sjukvårdsfunktionärer och 26 ekonomister — ty redan nu äro förmånerna vid sinnessjukhusen så stora, att personal drages över från kroppssjukhusen till sinnessjukhusen. Kvalifikationerna för anställning vid sinnessjukhus äro också mindre än vid kroppssjukhusen. Däremot komma svårigheterna att anskaffa den nödiga personalen vid kroppssjukhusen att växa. Vi veta, att det för närvarande råder stor brist på sjuksköterskor, och detta förhållande utgör också ett skäl för uppskov med denna fråga, så att man hinner rekrytera sköterske kåren i tillräcklig omfattning.

Departementschefen har för kommande budgetår beräknat kostnaderna för genomförandet av denna arbetstidsreglering till 260,000 kronor för ett halvt år. Denna beräkning innebär, såsom jag i början av mitt anförande antydde, en nedprutning av medicinalstyrelsens beräkning. Utskottet anger nu ett ännu lägre belopp, 200,000 kronor, och tänker sig, att detta skulle vara tillräckligt, om man inte låte beslutet träda i kraft den 1 januari 1939 utan vid en något senare tidpunkt. Alla dessa beräkningar gälla dock endast för det kommande budgetåret, och för de följande åren komma kostnaderna att uppgå till fulla beloppet, och säkerligen kommer medicinalstyrelsens beräkning inte att visa sig vara tilltagen i överkant.

Med stöd av vad jag anförut både i fråga om de ekonomiska konsekvenserna

Anslag till statens sinnessjukhus. (Forts.)
såväl för stat som landsting och i fråga om svårigheten för landstingen att anskaffa den behöfliga personalen, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr J. B. Johansson m. fl. avgivna reservationen.

Herr **Bäckström**: Herr talman! Då jag vid behandlingen av denna punkt ej kunnat följa utskottet utan antecknat en reservation, ber jag att få yttra några ord. Såsom den föregående talaren anförde, beslöt riksdagen 1936, att tjänstgöringstiden för sjukvårdspersonalen vid sinnessjukhusen från och med den 1 januari 1937 skulle utgöra 218 timmar per 30-dagarsperiod i stället för dåvarande 240 timmar per 30-dagarsperiod.

Departementchefen har under år 1937 anmodat medicinalstyrelsen att verkställa en utredning om kostnaderna, därest arbetstiden för sjukvårds- och ekonomipersonalen vid statens sinnessjukhus begränsades till 48 timmar per vecka. Medicinalstyrelsen har verkställt denna utredning och kommit till det resultatet, att ett genomförande av den föreslagna arbetstidsbegränsningen skulle, enligt medicinalstyrelsens beräkningar, kräva nyanställande av 119 manliga och 172 kvinnliga sjukvårdsfunktionärer, 26 ekonomister samt viss extra personal. Kostnaderna härför uppskattas av medicinalstyrelsen till omkring 380,000 kronor för tiden 1 januari—30 juni 1939, således ett halvt budgetår. Den nuvarande tjänstgöringstiden för sjukhuspersonalen, säger medicinalstyrelsen, utgör i genomsnitt 7.2 timmar per arbetsdag, under det genomsnittet med föreslagna 48 timmar per arbetsvecka blir 6.8 timmar per arbetsdag.

Nu säger utskottet i sin motivering: »Utskottet förutsätter emellertid, att i samband med arbetstidsregleringens genomförande alla förefintliga möjligheter till en rationell planläggning av personalens tjänstgöringstid och till effektivisering av arbetet provas och tillvaratagas i syfte att undvika en alltför stor utökning av personalen. Om så sker, torde en icke oväsentlig begränsning av den i statsverkspropositionen beräknade personalkostnaden kunna åvägbringas.» Detta är mycket vackert sagt av statsutskottet, men det återstår att se, huruvida det kan förverkligas.

Enligt av medicinalstyrelsen lämnade uppgifter har personalen enligt nuvarande arbetstidstjänstgöring eller arbetsschema en tjänstgöring av 7.2 timmar per arbetsvecka med sådan fördelning, att var fjärde vardag är ledig och varannan helgdag, varjämte någon enstaka ledighetsdag inskjutes däremellan. Om man jämför denna arbetstidsförkortning från nuvarande 218 timmar per 30-dagarsperiod till 48-timmarsvecka, respektive 7.2 timmar per arbetsdag och 6.8 timmar per arbetsdag, så är det tydligen ej denna tidsskillnad mellan 7.2 och 6.8 timmar, som är det väsentliga, utan här gäller det fastmera, skulle jag tro, en principfråga, att nå fram till 8-timmarsdagen.

Enligt en uppgift, som lämnades på avdelningen från medicinalstyrelsen, då frågan behandlades, har det i Norge, närmare angivet vid det stora sinnessjukhuset i Oslo, genomförts 48 timmars arbetsvecka. Men där utgjorde dagsledigheten endast en veckodag och var tredje söndag. Det visade sig således, att personalen vid våra sinnessjukhus har det bättre efter nuvarande arbetsschema, då det gäller ledighetsdagar, än vad fallet är i Norge, där 48-timmarsveckan är genomförd.

Nu är det väl någonting liknande utskottet avser att man skulle söka komma fram till, nämligen en rationalisering, där man inte skulle behöva öka personalen, utan där man skulle genomföra en annan tidsbegränsning och fördelning för att inte öka kostnaderna alltför mycket. Men riksdagen sade 1936, att den förutsatte, att det nuvarande arbetsschemat vid sinnessjukhusen fortfarande skulle vara gällande. Det torde sålunda vara svårt att förverkliga den fromma önskan, som statsutskottet här uttalar.

Anslag till statens sinnessjukhus. (Forts.)

Herr talman! Jag anser, att när riksdagen så sent som 1936 tog ställning till det nu föreliggande spørsmålet, denna fråga för en tid framåt skulle vara avförd från dagordningen, men så synes ej vara fallet. För kroppssjukhusen, som drivas av landsting och kommuner, har medicinalstyrelsen den 30 maj 1936 utfärdat vissa anvisningar rörande den på sjukhusen anställda personalens arbetstid, anvisningar, som i viss mån ansluta sig till de grunder, vilka av 1936 års riksdag godtagits beträffande arbetstiden vid sinnessjukhusen. Tillämpningen av dessa anvisningar har flerstädes nyligen tagit sin början. Jag skulle tro, att de flesta landsting ha efterkommit medicinalstyrelsens anvisningar och verkställt en arbetstidsreglering, och därvid har den grund, som skapades här 1936, då det gällde sinnessjukhusen, varit normgivande.

Om utskottets förslag vinner riksdagens bifall, är det alldeles uppenbart, att detta kommer att återverka på av landsting och kommuner anställd sjukvårds- och ekonomipersonal med förkortad arbetstidstjänstgöring, vilket kräver ytterligare ökning av personalen och därmed kommer att öka kostnaden väsentligt för landstingen. Jag vill beträffande de norrländska landstingen säga, att man där har försökt följa utvecklingen inom sjukhusvården genom utbyggnader och tillbyggnader av våra lasarett och ansträngt landstingen till den grad, att man naturligtvis vill gå försiktigt fram och pröva varje utgiftsökning, som man nu givetvis får vara beredd på att denna fråga kommer att påverka landstingens utgifter för framtiden; vi ha i de norrländska länen en landstingsskatt, som pendlar mellan 3:50 och 4:80. Å andra sidan vill man naturligtvis se till, att personalen har en dräglig tjänstgöring. Men man får inte se bort ifrån, att om riksdagen nu bifaller statsutskottets förslag, få vi kanhända omedelbart börja nya förhandlingar, och landstingen få fatta beslut beträffande arbetstidsregleringen ännu en gång. Jag anser, att man hade bort dröja med detta några år åtminstone.

Med de synpunkter, som jag nu framfört, herr talman, ber jag att få yrka bifall till den reservation, som av mig är fogad till punkt 75 av utskottets förvarande utlåtande.

Herr Ström, Torsten: Herr talman! De båda talare, som yttrat sig i denna punkt, äro var för sig reservanter. Båda tyckas hysa en stor oro för att denna fråga kommit upp ånyo efter att ha varit behandlad i riksdagen så sent som 1936. Det har dock inträffat en del saker, sedan denna fråga då var uppe till behandling. Sålunda ha vi fått arbetstiden reglerad för vissa yrkesgrupper, bland andra lantarbetarna. Med kännedom om de förhållanden, under vilka den personal arbetar, som det här rör sig om, är det förklarligt, att frågan nu återigen kommer upp till behandling för att få sin slutliga lösning.

Herr Svensson i Kompersmålå är vidare mycket rädd för att, i händelse riksdagen nu skulle bifalla Kungl. Maj:ts proposition, man snart nog skulle få kroppssjukhuspersonalen att kräva samma arbetstid. Inom landstingen, där vi syssla med dessa problem, är det för närvarande en tendens att reducera arbetstiden nedåt ganska avsevärt. Vi äro i de flesta landstingen framme vid en arbetsvecka på 54 timmar, och det torde inte dröja så länge, innan man helt och hållet kommit fram till den arbetstid, som gäller för andra yrkesgrupper, även för kroppssjukhuspersonalen.

När vi ha behandlat denna punkt på tredje avdelningen inom statsutskottet, har man försökt komma fram till ett enhetligt resultat genom vissa eftergifter. Det har inte lyckats, utan det blev ändock reservationer på punkten. Vi ha emellertid tydligt skrivit, att, som herr Bäckström citerade, det torde finnas möjligheter till en rationalisering av driften och att det inte alls är uteslutet, att man kan nöja sig med ett avsevärt mindre antal personer än de av

Anslag till statens sinnessjukhus. (Forts.)
 medicinalstyrelsen beräknade. Departementschefen har angivit, att man kunde nedbringa kostnaderna från de 380,000, som medicinalstyrelsen har upptagit, till 260,000 kronor. Statsutskottet har sänkt denna summa ytterligare, eller ned till 200,000 kronor. Vi ha gjort detta med tanke på, att denna nya arbetstid avsetts träda i kraft den 1 januari 1939, under det vi däremot äro klart medvetna om, att det inte går att helt och fullt genomföra denna begränsning av arbetstiden då, utan att det kanske dröjer ett bra stycke in på år 1939. Följaktligen behöver inte tagas i anspråk den summa, som är av departementschefen föreslagen, utan man kan troligen nöja sig med ett avsevärt mindre belopp.

Herr talman! Sedan jag framhållit dessa synpunkter, ber jag att få yrka bifall till statsutskottets hemställan i denna punkt.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på den under behandling varande punkten yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr Johansson i Fredrikslund m. fl. vid punkten avgivna reservationen; samt 3:o) att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölls i herr Bäckströms vid punkten avgivna reservation.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bäckström* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits bifall till det under 2:o) här ovan upptagna yrkandet, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 5 punkten 75, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herr Johansson i Fredrikslund m. fl. vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 76—87.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 88.

Lades till handlingarna.

Punkterna 89 och 90.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 91.

Lades till handlingarna.

Punkterna 92 och 93.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 94.

Lades till handlingarna.

Punkterna 95—105.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 106.

Lades till handlingarna.

Punkterna 107—110.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 111.

Kungl. Maj:t hade föreslagit riksdagen att dels godkänna den ändring i grunderna för statsbidrag till distriktsvården, som av departementschefen i statsrådsprotokollet över socialärenden den 4 januari 1938 förordats, att tillämpas från och med den 1 januari 1939, dels ock till Bidrag till avlöningar åt distriktssköterskor m. m. för budgetåret 1938/39 anvisa ett förslagsanslag av 450,000 kronor.

*Anslag till
avlöningar åt
distrikts-
sköterskor
m. m.*

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft en inom första kammaren av herr *A. Mannerskantz* väckt motion, nr 76, vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning rörande sådan ändring i bestämmelserna för statsbidrag till distriktssköterskornas avlöning, att kommunalt anställda sköterskor kunde inordnas i distriktsvårdsorganisationen, samt att det förslag, vartill utredningen kunde giva anledning, måtte föreläggas 1939 års riksdag.

Utskottet hade i den nu ifrågavarande punkten anfört:

»Enligt vad utskottet inhämtat, lära redan med gällande bestämmelser vissa möjligheter föreligga att tillgodose det av motionären avsedda syftet. Såsom förutsättning härför gäller dock, att den kommunalt anställda sköterskan äger distriktssköterskeutbildning eller genomgått för ändamålet anordnad kompletteringskurs ävensom att sköterskans tjänstgöringsförhållanden regleras i enlighet med föreskrifterna i 1935 års kungörelse angående statsbidrag till distriktsvård. Med hänsyn härtill och då utskottet utgår ifrån, att medicinalstyrelsen vid fastställande av planer för distriktsvården i görligaste mån beaktar av kommunerna framförda önskemål i förevarande hänseende, anser utskottet icke erforderligt, att framställning i ämnet göres till Kungl. Maj:t.

Kungl. Maj:ts förslag har icke givit utskottet anledning till erinran.

Utskottet hemställer alltså,

I:o) att riksdagen må

a) godkänna i statsrådsprotokollet över socialärenden den 4 januari 1938 förordad ändring i grunderna för statsbidrag till distriktsvården, att tillämpas från och med den 1 januari 1939;

b) till Bidrag till avlöningar åt distriktssköterskor m. m. för budgetåret 1938/39 anvisa ett förslagsanslag av 450,000 kronor;

II:o) att herr Mannerskantz' förenämnda motion (I: 76), i den mån den icke får anses besvarad genom vad ovan anförts, icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Anslag till avlöningar åt distriktssköterskor m. m. (Forts.)

Herr **Mannerskantz**: Herr talman! I den av mig i denna fråga väckta motionen har jag franhållit några synpunkter, som aktualiserats särskilt under själva planläggandet av distriktsvården inom landstingsområde. Det har sålunda visat sig, att förhållandena äro ganska olika i olika slags kommuner. I vissa kommuner har man sedan gammalt haft sjuksköterskor anställda. De ha under kanske många år utövat en synnerligen välsignelsebringande verksamhet och blivit uppskattade av kommunernas befolkning. I andra kommuner har denna fråga kanske inte varit så tillfredsställande ordnad. Där har befolkningen inte vant sig vid att ha tillgång till någon, som kan bedriva hemsjukvård. I ännu en grupp ha två eller flera kommuner slagit sig tillsammans, antingen i kommunalförbund eller endast genom en överenskommelse, för att anställa sådana sköterskor; dessa tjänster kunna vara av olika natur, antingen församlingsstrar eller ock rena sjuksköterskor.

Nu har man visserligen klart för sig, att den fordran inte kan uppställas, att en distriktssköterska skall bestrida all sjukvården inom distriktet. Men man har ändå anledning tro, att i de delar av landet, där bebyggelsen är särskilt gles, och där befolkningen kanske är beskaffad på ett särskilt sätt, en socialhygienisk upplysningsverksamhet inte kommer att ha samma effekt, om speciella befattningshavare tillskapas enbart för detta, som om den handhaves av en sjuksköterska, som människorna äro vana att kalla på, när de äro i något trångmål, vid sjuklighet eller dylikt. Om denna sköterska vid sina besök utnyttjar den vänliga inställning, som folket i stugan redan har mot henne, till att försöka höja deras socialhygieniska vanor, bör hon, åtminstone som jag ser saken och med den kännedom jag har om en massa människor av denna kategori, ha mycket större chans att nå ett resultat, än om det kommer en så att säga enbart socialhygienisk sköterska, som rätt oombedd tränger sig in för att försöka höja befolkningens standard och vanor.

Detta är en synpunkt. En annan synpunkt är den, att de geografiska förhållandena faktiskt äro sådana i stora delar av landet, att en sköterska, som skall vara verksam över ett mycket stort område med i medeltal tre tusen invånare, får använda en alltför stor del av sin tid enbart till förflyttning.

Vidare komma inte de kommuner, som redan ha sin sjukvårdsfråga ordnad genom sjuksköterskor, att avstå från dessa. utan de komma att bibehålla dem. Därigenom kommer denna socialhygieniska sköterska att framstå som en extra person, som givetvis måste ha ett visst samarbete med de sjuksköterskor, som finnas; och av vissa skäl har jag en föraning om, att detta samarbete inte alltid kommer att gå friktionsfritt.

Nu vet jag ju, att de socialhygieniska teoretikerna och de, som ha till yrke att syssla med dessa problem, anse det vara förkastligt att sammanblanda den förebyggande och den sjukvårdande verksamheten, och det är ju möjligt; jag tror i varje fall, att detta kan vara riktigt, där förhållandena äro längre framskridna i vissa avseenden. I städer, samhällen och tätbebyggda landsbygdsdistrikt skulle jag sålunda inte hålla för osannolikt, att detta kan vara det riktigaste. Men om man föreställer sig, att det skulle gälla var som helst i landet, tror jag nästan man måste säga, att det visar, att man har för litet erfarenhet om människornas psyke. Jag tror mig utan svårighet kunna ange familjer — och då ofta sådana, där en socialhygienisk upplysning bäst behövs — som faktiskt skulle visa en sådan sköterska på dörren, om hon kommer, när hon inte är kallad och inte kommer när hon är kallad för att hjälpa. Är hon kallad blir ju inställningen en helt annan; då hör man på och tar kanske också intryck av vad som säges.

Nu säger utskottet, att gällande bestämmelser medgiva så små distrikt, som jag i min motion föreslagit, att man skulle få inrätta. Jag tillåter mig

Anslag till avlöningar åt distriktssköterskor m. m. (Forts.)

emellertid att vara litet tveksam, huruvida så är fallet. Anledningen till att jag har begärt ordet är egentligen, att jag velat få den saken litet mera klargjord. Det står i departementschefens motivering år 1935, som uttryckligen godkändes av utskott — det var sammansatta stats- och andra lagutskottet — och riksdag: »Beträffande *distriktens storlek* må i anledning av vissa yttranden i ämnet till en början erinras, att det enligt förslaget aldrig avsetts att varje distrikt skulle omfatta 3,000 invånare.» Det förstär jag också. Sedan står det: »Medicinalstyrelsen har tvärtom framhållit, att det exempelvis inom industrialiserade trakter kan vara erforderligt med mindre distrikt, medan i trakter av annan typ distrikten lämpligen böra göras större. Vad styrelsen med sitt uttalande i förevarande del närmast velat framhålla är endast, att det i genomsnitt torde bliva erforderligt med en sköterska per 3,000 invånare.» Då säger jag: för att man inte skall överskrida dessa bestämmelser, fordras ju, att de geografiska och psykologiska förhållandena inom ett landstingsområde äro sådana, att det finns lika många distrikt, som lämpligen böra vara större än 3,000 invånare, som sådana, vilka böra vara mindre, och att detta kan ordnas på det sättet, att medeltalet per distrikt blir just 3,000 invånare. Men sådant kan ju inte inträffa annat än av en ren slump. I själva verket är det så, att om man utgår, som jag gjort här, från att det vore lämpligt att kombinera sjukvård och förebyggande vård, blir det mycket fler distrikt, som böra vara små, så att även sjukvården kan bli tillgodosedd, och då går det inte att få ett medeltal på 3,000.

Nu finns det två sätt att tänka sig att ordna en sådan sak. Det ena sättet är, att man försöker få en plan godkänd av medicinalstyrelsen, där medelbefolkningen per distrikt är mindre än 3,000. Detta medför ju avsevärt ökade kostnader särskilt för staten, och det är jag inte heller pigg på att vara med om, då man kan se, att det finns andra sätt att ordna saken. Dessutom tror jag, i motsats mot vad här står, att i de glest bebyggda samhällena behöva distrikten vara mindre just för att sjukvården också skall kunna tillgodoses, under det att man kan ha något större distrikt, där man endast har förebyggande vård.

För att påvisa det andra sättet skulle jag vilja ta ett konkret exempel från min hemtrakt. Där finnas fyra kommuner, som ligga i rad, rena jordbrukskommuner, och de ha två och två slagit sig ihop om var sin sköterska. Nu är det föreslaget, att det skall tillsättas en distriktssköterska för dessa fyra kommuner. Då skulle jag vilja fråga: finns det någon möjlighet för medicinalstyrelsen att med nu gällande bestämmelser godkänna en sådan plan, att två sköterskor bleve anställda och att bara halva statsbidraget utginge till vardera? Då skulle staten ju slippa undan med oförändrad kostnad. Kommunerna komma inte heller att få det dyrare, ty de ha sina sköterskor förut och komma att ha dem kvar. Distrikten få bara 1,500 invånare, och sköterskorna befara dem så pass ofta, att de faktiskt ha tid och möjlighet att utöva en mycket nyttig socialhygienisk verksamhet. Kommunerna befria då också landstinget från att hålla bostad, de hålla vedbrand och äro också villiga att bidra med kontanta belopp, motsvarande halva statsbidraget, kanske också en del av landstingets bidrag, och ändå ha kommunerna vunnit på saken. Därigenom ha både kommunerna, landstingen och staten fått det ekonomiskt fördelaktigare, än vad de skulle få med ett schablonmässigt tillämpande av de gällande bestämmelserna, så som jag tror de böra tolkas. Men om det nu kan göras ett uttalande, att det redan med nuvarande bestämmelser inte är omöjligt med ett sådant förfaringssätt, utan att medicinalstyrelsen skulle kunna gå med på några sådana eller liknande anordningar, då, herr talman, skall jag avstå från att yrka bifall till mitt förslag, ty då har jag vunnit mitt syfte.

Anslag till avlöningar åt distriktssköterskor m. m. (Forts.)

Herr **Källman**: Herr talman! Jag har först och främst begärt ordet för att uttrycka min tillfredsställelse med att de s. k. landstingsstäderna samtliga komma att inbegripas i distriktsvården. Detta har betydelse inte bara för de uppgifter, som åligga distriktsvården i allmänhet, utan också för de kommande uppgifterna med avseende å förebyggande mödra- och barnavård, den skärpta dispensärvården m. m.

Med avseende å vad herr Mannerskantz anfört, vill jag framhålla, att det kommer att innebära ett oerhört besvärligt detaljarbete, om man skulle godkänna sådana principer för statsbidragets utgående, som han önskat genomförda. Därtill kommer, att den brist på sköterskor, som vi nu ha att räkna med, gör, att vi knappast ha möjlighet att få sökande till av distriktsvårdsstyrelse ledigannonserade platser. Vid sådant förhållande kan jag knappast fatta, hur det skulle vara möjligt för kommunerna att konkurrera med landstingen och icke-landstingsstäderna, då det är fråga om att skaffa fram sköterskor. Vi ha i vårt län en mycket färsk erfarenhet. Det visar sig vara nästan hopplöst att få tillräckligt med sköterskor. Särskilt vill jag framhålla, att när vi nu försöka att tillmötesgå medicinalstyrelsens cirkulär av den 30 maj 1936, så är det inte tänkbart att få sökande till assistentsköterskebefattningar. Även om man nu skulle tänka sig, att icke utbildade, vi kunna kalla dem hemvårdarinnor eller något dylikt, bleve likställda och att man för dem finge statsbidrag, är detta ett problem, som nog tarvar en närmare omprövning, innan man kan gå med på något i den vägen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Björck, Wilhelm**: Herr talman! Jag tror det är nödvändigt, att man till en början klargör, att herr Mannerskantz nog missuppfattat distriktsköterskans uppgifter, när han här talade om enbart socialhygieniska sköterskor. Mig veterligt är det inte möjligt att ordna distriktsvården på sådant sätt, att man har enbart socialhygieniska sköterskor. Det finns en möjlighet, att distriktsvårdsstyrelsen har *en* sköterska i varje distrikt, som är så att säga dess särskilda assistentsköterska, men i övrigt är ju grundvalen för distriktsköterskereformen, att det skall bedrivas såväl socialhygienisk som individuell sjukvård. Det är en av hörnpelarna i reformen, och därifrån bör man alltså utgå vid sina överväganden.

När sedan herr Mannerskantz beklagar sig över att det är för litet med en sköterska på 3,000 invånare, så är det mycket möjligt, men jag vill säga, att i det enda fall, där jag känner, att meningsskiljaktighet förelegat mellan medicinalstyrelsen och landstinget, gällde det, att det ansågs för mycket med en sköterska på 3,000 invånare. Det var Gotlands län, som hade fått ett föreläggande, som Kungl. Maj:t undanröjde, just därför att man från landstingets sida inte ville ha mer än 11 sköterskor — eller vad det nu var — på hela Gotland.

Vad sedan beträffar den kommunala sköterska, som herr Mannerskantz ömmar för i sin motion, så har det ju vid utskottsbehandlingen utretts, att det mycket väl går för sig att inlemma henne i distriktsvårdsorganisationen på det viset, att kommunen fortfarande betalar sin sköterska och får in henne i distriktsvårdsorganisationen, om hon verkligen är kompetent eller kan göras kompetent. Däremot tror jag inte, att det skulle vara tänkbart, att man delade statsbidraget på olika sköterskor, utan det får bli en gemensam distriktssköterska i angränsande kommuner, men genom att man kopplar in den där kommunalt avlönade sköterskan såsom distriktssköterska, får man ju ett större antal sköterskor i hela landstingets organisation, utan att därmed statsbidraget behöver växa.

Jag tror alltså, att den utredning, som här föreligger, är tillfredsställande

Anslag till avlöningar åt distriktssköterskor m. m. (Forts.)

och tillgodoser de berättigade synpunkter, som herr Mannerskantz här gjort sig till talesman för, under förutsättning att man utgår från de allmänna grunder, som äro avgörande för distriktssköterskeorganisationen.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Mannerskantz: Herr talman! Herr Källman nämnde, att bristen på sköterskor skulle vara ett avgörande motiv för avslag på mitt förslag. Då vill jag tvärtom framhålla, att i det exempel, som jag drog, var det just meningen att spara på en sköterska, så att man slapp den tredje sköterskan, som for omkring, där det förut fanns två kommunala sköterskor. Denna tredje sköterska är onödig, anser jag, när distrikten inte äro större än vad det här är fråga om.

När herr Björck säger, att det är meningen, att båda vårdformerna skola finnas, så vet jag mycket väl, att det är avsett att bli så, men det finns ju ingen människa, som tror, att det gärna kan bli mer än den ena vårdformen, när distrikten skola ha en storlek, som är föreslagen, och man håller ju ganska hårt på det; jag vet, att chefen för medicinalstyrelsen håller särskilt hårt därpå, och det är därför jag är ganska säker på att tanken har varit, att sjukvårdsbehovet skall fyllas på annat sätt. Det få kommunerna klara själva. Jag tror inte, att det är möjligt att säga, att man har kopplat in en kommunal sköterska i distriktsvården, med mindre än att hon får bidrag från något annat håll än kommunen. I annat fall är det ju inte något inkopplande. Då skulle man ålägga henne de socialhygieniska uppgifterna enbart mot ersättning från kommunen och det kan väl knappast sägas vara ett inkopplande i systemet.

Herr talman! Jag förstår, att det finns vissa möjligheter att ordna så, att det nuvarande systemet inte blir så olägligt, men de väsentliga olägenheterna kvarstå i alla fall, och jag anser, att man litet närmare borde tänka över detta.

Med hänsyn till att här inte givits någon mera klarläggande tolkning, herr talman, finner jag mig föranlåten att yrka bifall till motionen.

Herr Svensson, Martin: Herr talman! Motionären har ju fått sin motion ganska välvilligt behandlad av utskottet, och jag för min del tror, att medicinalstyrelsen kan fastställa en plan, vari utstakas ett onråde, vari medges, att inom detta må vara anställda två sköterskor, men det blir inte statsbidrag till mer än en. Däremot går det sannolikt inte att dela ett sådant distrikt i två smådistrikt, som vart för sig skulle få ett halvt statsbidrag. Detta är min personliga mening om den fråga, som motionären framställde här.

I lagen om distriktsvårdens ordnande har man utgått från en normal storlek på distrikten av 3,000 invånare, men det förhåller sig ju så, som statssekreterare Björck nyss nämnde, att det är svårt att ens inrätta så många distrikt, att man får en sköterska per 3,000 invånare på landsbygden. I den mån man kan öka distriktens antal, kommer det nog sådana fall, då distrikt delas, som visa sig ha behov av ett ökat antal sköterskor.

När jag hör motionärens framställning här och läser motionen, kommer jag till den uppfattningen, att han ser distriktssköterskornas uppifter så, att enligt förordningen kommer den socialhygieniska vården att få företrädesrätt. Han däremot vill, att hemsjukvården skall ha företräde, och han tänker sig, att denna senare vård skulle bli bättre tillgodosedd genom hans förslag. Jag tror emellertid, att där kommuner eller organisationer skaffat sig sjuksystrar eller församlingssystrar för denna hemsjukvård, dessa böra betänka sig mer än en gång, innan de uppge den frihet, de nu ha. Ekonomiskt skulle de ju inte vinna synnerligheten på att vården inordnas under distriktsvården. Efter mitt sätt att se tala åtskilliga skäl för att dessa kommuner eller stiftelser eller orga-

Anslag till avlöningar åt distriktssköterskor m. m. (Forts.)
 nisationer gå sin egen väg och bevara sin frihet. I och med att de inordnas under distriktsvården, ikläda de sig också skyldighet att skaffa en sköterska, som har speciell utbildning som distriktssköterska och därtill är skyldig att ställa sig till efterrättelse de bestämmelser, som gälla för distriktssköterskorna. Jag tror därför, att det speciella fall, som motionären här anförde som en illustration, snarare talar för, att man bör ställa sig avvaktande och se, om inte dessa två olika vårdformer böra stå sida vid sida av varandra.

Jag yrkar bifall till statsutskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att därunder yrkats dels att vad utskottet i den nu förevarande punkten hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Mannerskantz*, att utskottets hemställan skulle bifallas med den ändring, som föranleddes av bifall till den i ämnet väckta motionen.

Sedermåra gjordes propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden; och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan oförändrad vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 112—117.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 118.

Lades till handlingarna.

Punkterna 119—141.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 142.

Lades till handlingarna.

Punkterna 143—153.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 154.

Lades till handlingarna.

Punkterna 155—159.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 160 och 161.

Lades till handlingarna.

Ang. bidrag till hjälpverksamhet för hemlösa barn i Spanien.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till internationell hjälpverksamhet till förmån för hemlösa barn i Spanien jämte en i ämnet väckt motion.

I proposition nr 134 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen medgiva, att för lämnande av bidrag intill ett belopp av 100,000 kronor till internationell hjälpverksamhet till förmån för hemlösa barn i Spanien finge tagas i anspråk det i riksstaten för budgetåret 1937/38 uppförda förslagsanslaget till oförutsedda utgifter.

Ang. bidrag till hjälpverksamhet för hemlösa barn i Spanien. (Forts.)

Vidare har i en inom andra kammaren av herr *A. Holmbäck* väckt motion (nr 370) hemställt, att det i propositionen nr 134 föreslagna belopp av 100,000 kronor, med vilket det i riksstaten för 1937/38 uppförda förslagsanslaget till oförutsedda utgifter skulle få tagas i anspråk till förmån för hemlösa barn i Spanien, måtte höjas till 200,000 kronor.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionen II: 370, medgiva, att för lämnande av bidrag intill ett belopp av 100,000 kronor till internationell hjälpverksamhet till förmån för hemlösa barn i Spanien finge tagas i anspråk det i riksstaten för budgetåret 1937/38 uppförda förslagsanslaget till oförutsedda utgifter.

Herr Branting: Herr talman, mina herrar! Det kan ju inte vara annat än naturligt att uttrycka tillfredsställelse över regeringens initiativ i denna fråga. Att Sveriges regering och riksdag ägnar en tanke och en välvillig gest åt de hemlösa barnen i Spanien och nu särskilt ömmar för deras förseende med livsmedel, därom är självklart ingenting annat än gott att säga. Det tycks mig, som om man också vid denna humanitära hjälpverksamhets planerande äntligen har befriat sig från den osympatiska tvångsföreställning, som hittills länge nog tycks ha behärskat tankegångarna på mer eller mindre officiellt håll, nämligen att det inte skulle gå för sig att ge åt den ena sidan, utan att man samtidigt skall ge precis lika mycket åt den andra sidan och att på det sättet indela hungrande och nödlidande barn i röda barn och vita barn. Denna sorts neutralitet förekommer lyckligtvis inte i det paper, som vi nu ha framför oss; man går efter behovsprincipen, och det måste också vara det riktiga.

Vad beloppet beträffar, kan man ju säga, att något är bättre än intet. Det är cirka fem procent av vad som på frivillighetens väg har insamlats i Sverige. Utskottet har för övrigt, synes det mig, givit ett ganska torftigt referat av vad som härutinnan har förekommit, och det skulle väl vara frestande att i detta sammanhang ge kammaren ett referat över vad exempelvis Svenska Hjälpkommittén för Spanien har bedrivit för verksamhet till hjälp åt de spanska barnen. Men det får anstå till något annat tillfälle. Jag förstår i och för sig att man anlägger vissa restriktiva synpunkter, när statsmakterna disponera skattemedel för humanitär hjälp i utlandet.

Men det är en annan synpunkt, herr talman, som också tränger sig på i detta sammanhang. Just de händelser, om vilka denna morgon bringat budskap, göra, att man blir benägen att som ett uttryck för vad man känner yrka bifall till den motion, som i detta ärende är väckt av herr Holmbäck. Svenska regeringen och svenska riksdagen ha kanske observerat, att barnen i Spanien icke bara svälta och frysa, utan att de också i väldiga mängder dödas, att de sprängas i småbitar vid luftbombardemang av öppna städer och byar, att barnen nedmejas av flygmaskinernas kulsprutor, att massor av barn lemlästas och andra mängder av barn få sina nerver spolierade för all framtid eller sitt förstånd förmörkat genom de faser, som luftkriget nu låter övergå den spanska civilbefolkningen. Man vet ju också, att allt detta sker — icke av olyckshändelse, i sammanhang med de egentliga krigsoperationerna, utan med full vilja, i avsikt att injaga skräck och fasa och underkastelse.

Svenska regeringen och riksdagen tycka kanske, att detta är saker, som inte höra hit. Enligt mitt förmenande hör emellertid detta spörsmål hit, ty nu behandla vi frågan om humanitär hjälp åt spanska barn, som, mina herrar, befinna sig i den största tänkbara nöd! Jag gör för min del den fega non-

Ang. bidrag till hjälpverksamhet för hemlösa barn i Spanien. (Forts.)
 interventionspolitiken ansvarig för det namnlösa eländet bland Spaniens barn just nu. Jag vill för min del just i dag brännmärka den vanhedrande och omänskliga internationella politik, som resulterat däri, att spanska regeringen berövats möjligheter att köpa försvarsmedel för civilbefolkningen, för kvinnor och barn, gentemot fascisternas mordräder från luften, som nu kulminera!

Jag vill tillåta mig att till dagens protokoll anföra några av de uppgifter, som nu inlöpande telegram meddela angående bombardemangen av Barcelona. Till klockan 12 i går hade man dragit fram 1,300 lik bland Barcelonas ruiner. 2,000 människor hade förts till sjukhus. Ett flertal sjukhus och andra liknande anläggningar ha förstörts. Dessa bombardemang fortsätta alltjämt, troligen i denna stund! Från den fascistiska sidan har man i ultimativ form meddelat, att bombardemangen skola fortsätta var tredje timme, till dess att man på det sättet tvingat den republikanska sidan på knä.

Specialtelegram ge beskrivningar av vad som förekommit. Ett telegram lyder på följande sätt: »Under rebellflygets intensiva bombardemang av Barcelona förföljdes barcelonabor, som flytt till skogarna i stadens omgivningar, av rebellmaskiner som besköto dem med sina maskingevär. En vagn, som transporterade kvinnor och barn i närheten av Barcelona, träffades av en bomb. Alla som sutto i vagnen dödades.»

Den engelska tidningen Daily Express' korrespondent i Barcelona, Sefton Delmer, skildrar i en artikel, som just nu publiceras, de fruktansvärda bombardemang, som Barcelona utsatts för under det senaste dygnet. Han skriver: »Sedan tjugutva veckors tid sprida oavbrutet tyska och italienska flygare i Francos tjänst död och förintelse över Barcelona. Jag tvekar inte att säga, att dessa bombardemang äro de värsta, som en storstad någonsin utsatts för. Med egna ögon har jag sett lastbilar med hela berg av lik, som i all hast fördes till bårhuset. Jag har sett grupper av förtvivlade människor gräva i spillrorna av hus på fem och sex våningar för att hämta fram lik. Jag har sett sårade hämtas av privata ambulanser och föras till sjukhusen, medan bärarna med sotiga ansikten och dammiga stålhelmar oupphörligt ilat fram och tillbaka med bårar, från vilka blodet strömmade, för att samla upp nya offer. Dessa bombräders enda syfte är att sprida skräck bland civilbefolkningen, åstadkomma panik och på så sätt försöka tvinga regeringen att kapitulera. De flesta bomberna äro högexplosiva och ha den egenskapen att de, så snart de träffa marken, krevera med fruktansvärd kraft. De äro icke konstruerade för att åstadkomma större materiella skador, utan för att döda människor. Detta slags bomber användes vid fronterna. Jag har hört dem komma vinande och sett dem explodera. Jag har sett enorma rökmoln stiga upp från de platser, där de flesta bomberna slagit ned. Min bil var upprepade gånger nära att kollidera med ambulanser, som kommo susande i vanvettig fart i riktning mot de hemsökta kvarteren, och med lastbilar, som voro på väg tillbaka därifrån. Jag såg ett hål, icke så särdeles djupt men omkring tre och en halv meter brett, mitt på den mest trafikerade platsen i Barcelona. På andra sidan brann en kullstjälpt automobil. Tre spårvagnar lågo likaledes kullvälta på platsen. Kaféernas fönster voro splittrade. Två arbetare buro i en korg bort de förbrända kvarlevorna av en man. I rännstenen rann en ström av blod från män och kvinnor, som lemlästade lågo på trottoarerna, dödade av de exploderande bomberna. Ambulanser och röda-korsmän forslade bort offren. Andra män samlade ihop kringströdda fragment av söndersprängda kroppar. En av de mest gripande bilderna i detta hemska skådespel utgöra bönderna, som genom Francooffensiven bortjagats från sina hem och föregående natt anlant till Barcelona. Utmattade och uthungrade hade de släpat kärror med sina fattiga ägodelar bort från frontzonen endast för att finna, att de på nytt råkat in i kri-

Ang. bidrag till hjälpverksamhet för hemlösa barn i Spanien. (Forts.) gets helvete, som de flytt ifrån. Klockan 8 på morgonen försökte människorna bege sig ut från kaféerna för att andas ut och hämta sig en smula. Men bombernas visslande förkunnade flygarnas ankomst på nytt. Rökmolnen fördunkla himlen. De stiga, tjocka och väldiga, upp från de brinnande husen. Livlösa människokroppar ligga överallt, spårvagnar, omnibussar och bilar brinna. Två sjuvåningshus ha splittrats som om de varit byggda av halm. En hemsk lukt av förbrända kroppar sticker i näsborrarna. En stickande rök lägrar sig överallt. Gatorna äro fyllda av familjer, som med påsar och matvaror i händerna springa för att söka skydd...»

Mina herrar! Härordagen tillät jag mig i denna kammare fråga, vad som kunde föranleda Sverige att deltaga i den internationella politik, som nu föres emot Spanien. Herr statsrådet Westman upplyste mig då, att vi härvidlag handla utan påtryckning och av fri vilja. Vi vägra att leverera försvarsvapen för Spaniens kvinnor och barn med den motiveringen, att denna politik är fredsbefrämjande! Menige man förstå inte detta språk, mina herrar!

Herr talman! Jag vill tillåta mig att rikta en allvarlig vädjan till den svenska regeringen att omedelbart göra allt vad på den kan ankomma för att sätta en gräns för de omänskligheter, som just nu övergå den spanska civilbefolkningen och som äro för hela vår civilisation djupt kränkande. Jag tror inte, att man i vårt land vill i någon form bära ett moraliskt medansvar för dessa massakrer.

Vad yrkande beträffar vill jag tillåta mig att med hänvisning till vad jag nu refererat och som ett uttryck för vår inställning härtill yrka bifall till motionen om det högre anslaget på 200,000 kronor.

Herr statsrådet **Westman**: Herr talman! Med anledning av att den föregående ärade talaren här tagit upp till diskussion frågan om Sveriges förhållande till den spanska krisen ur politisk synpunkt, ber jag att få erinra om att jag, när vi förra gången diskuterade denna fråga, lämnade den ärade talaren en motivering för den svenska regeringens ståndpunkt, som var betydligt fylligare, för att använda ett mildt uttryck, än det referat, som han här nu har lämnat. Jag erinrade den ärade talaren därom, att noninterventionspolitik har inaugurerats och trots alla svårigheter upprätthållits av västerns demokratiska stater och att det framför allt är den man, som för närvarande är konseljpresident i Frankrike, som har burit den största bördan för noninterventionspolitikens tillkomst och upprätthållande. Jag hemställde till den ärade talaren, att om han inte hyste förtroende för den svenska regeringens omdöme, så skulle han i stället med förtroende kunna omfatta de styresmän i främmande stater, på vilka jag nu hänsyftat.

Jag framhöll också, att även om noninterventionspolitik medfört våra lidanden för spanska folket och haft bland annat den konsekvensen, som den ärade talaren nu nämnde, att den spanska regeringens inköp av ammunition försvårats, så kan ingen veta, huruvida icke ett uppgivande av noninterventionspolitik skulle betyda ännu större olägenheter för den spanska regeringen.

Jag har erinrat om dessa mina uttalanden, emedan det förefaller mig, som om den ärade talaren, därest han ansett det lämpligt att återupptaga debatten i det ärende, som vi avgjorde härordagen, borde ha utgått ifrån ett försök att vederlägga de synpunkter, som då framställdes till hans beaktande.

Det ärende, som vi här debattera, bär ju vittnesbörd om att den svenska regeringen med det djupaste medlidande följer det sorgespel, som nu utspelas i Spanien. Det tillstyrkande, som statsutskottet har gjort i det utlåtande, som nu ligger på riksdagens bord, visar, att utskottets ledamöter också äro villiga

Ang. bidrag till hjälpverksamhet för hemlösa barn i Spanien. (Forts.)
att anmoda svenska folket till en betydande uppoffring såsom ett uttryck för de humanitära känslor, som gripa oss inför detta skådespel. Jag kan icke finna annat än att detta uttryck kan och bör få stå på ett plan, som är högre än det utrikespolitiska perspektivets. Den ärade talaren antydde själv, att han fann regeringens framställning vara buren av en sådan anda. Jag är också övertygad om att kammaren vill betrakta den fråga, som vi nu ha att avgöra, ur denna höga, rent mänskliga synpunkt.

Herr Borell: Herr talman! Då det synes lämpligt att riksdagen i en fråga av denna art helt följer regeringen, sålunda jämväl beträffande det föreslagna beloppet, tillåter jag mig yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Branting: Herr talman! Det är givet, att jag inte i hela dess utsträckning refererade herr justitieministerns anförande häromdagen, utan gav en sammanträngd framställning därav. Han fann den uppenbarligen alltför sammanträngd, men jag förmenar, att jag med mina ord dock anförde det centrala i den tankegång, som ligger bakom denna noninterventionspolitik, nämligen att man anser den vara fredsbefrämjande. Om vi då här i dag stå inför vissa fakta — fruktansvärda fakta — och dessa fakta, ställda mot denna förklaring, föranleda, att förklaringen gör ett egendomligt intryck, så är detta inte mitt fel. Fakta tala sitt språk i detta fall, och det är ett hårt, grymt och ofrånkomligt språk.

Herr justitieministern hänvisade mig till det förtroende, som han menade att jag eventuellt skulle kunna känna för ett annat lands regering — närmare bestämt den franska regeringen, antar jag. Jag vill därvidlag ingenting annat säga än att jag fullkomligt väl förstår dem av mina partikamrater i Frankrike, som i dessa dagar riktat en vädjan till den franska regeringen att frånga den hittills förda politiken.

Jag vill gärna upprepa det erkännande, som jag redan har framfört i sammanhang med det föreliggande utskottsutlåtandet beträffande den humanitära hjälpen till Spanien. Men det finns situationer, där förhållandena bli på ett underligt sätt omkastade. Tyska folket fick kanoner i stället för smör. Här ger man spanska folket smör i stället för kanoner — det kan emellertid ibland vara mer humanitärt att sörja för försvarsvapen än att sörja för livsmedel till i nöd stadda människor.

Herr Lindhagen: Herr talman! Det är väl numera alldeles uppenbart, att de s. k. bombplanen alltmer komma att användas. De äro ju en stolt uppfinning av den europeiska vetenskapen, och om det utbryter ett världskrig, komma de att användas, när det gäller livet för den ena eller den andra krigförande parten, på samma rysliga, ofattliga sätt som nu sker i Spanien.

Nu är regeringen bedrövad över detta. Och herr Branting förklarar, att regeringen åtminstone skulle ha skaffat den ena parten, regeringsparten, vapen att försvara sig med. Jag skulle vilja fråga: kunde inte en svensk regering lätta sin bedrövelse på något sätt genom att manifesteras den utåt i form av krav på en rättsordning, som åtminstone kunde diskuteras? Och skulle man då inte också vilja fästa uppmärksamheten på att ett sådant krigföringssätt var förbjudet enligt de gamla krigslagarna, då nämligen civilbefolkningen icke fick skadas på sätt som nu sker, och att man genom en internationell överenskommelse åtminstone återgår till en sådan ordning för krigföringen?

Jag förstår, att regeringen känner sig vanmäktig. Men det är ju mycket bättre att lätta sin bedrövelse genom en manifestation utåt, att man vill ha en

Ang. bidrag till hjälpverksamhet för hemlösa barn i Spanien. (Forts.)
annan ordning, än att bara sitta och gråta här hemma bakom nedfällda rullgardiner.

Herr förste vice talmannen: Herr talman! Jag för min del kommer att rösta för det högre anslaget. Jag tycker att det är riktigt, att vi betala de böterna. Hurudant läget skulle ha kunnat vara, därest vi inte deltagit i non-interventionspolitiken, vet jag inte, lika litet som herr Westman visste det, även om han tycktes tvivla på, att det då skulle ha varit bättre än det nu är. Men detta tror jag bara är en förvillelse. Ingen av oss vet någonting om den saken. Däremot veta vi, hur det är nu. Noninterventionspolitiken har ingen glädje av det, som är, och heller ingen heder.

Det skulle förvåna mig, om den svenska regeringen längre skulle vilja upprätthålla denna delaktighet i noninterventionen. Det är egentligen ingen dag för tidigt, att vi lämna det sällskapet. Och, som sagt, som böter för den tid vi varit med om detta tycker jag, att det inte är för mycket att vi betala den dubbla summa, till vilken herr Branting här har yrkat bifall.

I herr förste vice talmannens yttrande instämde herrar *Sandegård, Fredrik Ström, Asplund, Lindhagen, Nils Andersson* och *Karl August Johanson*.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Jag skall här inte lägga mig i den politiska diskussionen. Jag begärde ordet, därför att mitt namn står under statsutskottets utlåtande med dess begäran om ett anslag på 100,000 kronor. Efter de senaste dagarnas händelser anser jag, att det är synnerligen berättigat, även om jag i statsutskottet inte tog avstånd från regeringens förslag, att gå över till förslaget om det högre anslaget på 200,000 kronor.

Jag har härigenom velat motivera, varför jag kommer att ge min röst för det högre beloppet.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som förordats i den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Branting* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 55, röstar
Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med den ändring, som förordats i den i ämnet väckta motionen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 56, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under tionde huvudtiteln gjorda framställning om anslag till Lotsverket: Säkerhetsanstalter för sjöfarten;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kapitalökning för lotsverkets båtlånefond; samt

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående emottagande av gåva för anordnande av lokaler för ett trätekniskt laboratorium vid statens provningsanstalt.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Ang. penning-
lotteri-
väsendet.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående penninglotteriväsendet jämte en i ämnet väckt motion.

I proposition nr 24 hade Kungl. Maj:t, under åberopande av vid propositionen fogat utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 4 januari 1938, föreslagit riksdagen att godkänna av departementschefen i berörda statsrådsprotokoll angivna riktlinjer för penninglotteriväsendet i riket.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft en inom första kammaren av herr *H. Bäcklund* väckt motion (nr 154), vari hemställdes,

dels att när, i fråga om lotterimedelsfonden, beräknad full vinst av c:a 14¹/₂ miljoner uppstode, hälften härav måtte tillföras statskassan samt att likaledes halva vinsten av vadhållningen vid idrottstävlingar måtte tillföras statskassan, under det att den andra hälften av vinsten tillfördes lotterimedelsfonden respektive fonden för idrottens främjande,

dels att fördelningen av medel ur nämnda båda fonder måtte ske efter prövning av en av Kungl. Maj:t tillsatt nämnd.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

a) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla, att riksdagen i huvudsak godkänt av departementschefen i statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 4 januari 1938 angivna riktlinjer för penninglotteriväsendet i riket;

b) att motionen I: 154 ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anförts av, utom andra, herr *Bäcklund*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka motionen I: 154.

Herr Bäcklund: Herr talman! Trots att jag hyser lika stort förtroende för regeringen som statsutskottets övriga ledamöter och även som kammarens ledamöter i övrigt, har jag tillåtit mig att väcka en motion i anledning av den kungl. propositionen och även reservera mig mot utskottets förevarande utlåtande. Jag har den uppfattningen, att man är en smula för generös med de pengar, som ställas till regeringens förfogande för vissa ändamål. Av lotterimedlen, som beräknas så småningom komma att uppgå till 14,500,000 kronor, skall ju till budgeten gå ungefär det halva beloppet, eller 7,250,000 kronor. Däremot har jag måhända inte så mycket att invända. Men om man sammanställer detta belopp med tipsmedlen, som för närvarande uppgå till 7,000,000 kronor, av vilka allenast 1,000,000 gå till budgeten, så anser jag, att det blir en smula för mycket, som Kungl. Maj:t erhåller till fördelning från dessa bägge inkomstposter. Det blir icke mindre än 13,250,000 kronor, som ställas till Kungl. Maj:ts förfogande för dessa ändamål.

Det kan ju invändas, att vid behov kan en större del av dessa medel föras

Ang. penninglotteriväsendet. (Forts.)

över till budgeten. Men detta torde knappast gå för sig i verkligheten, ty dessa medel äro i regel icke bara avsedda eller utfästa för det år, då utdelning sker. utan de äro i allmänhet disponerade även för framtiden, i varje fall för en kortare framtid. Därför finns det i själva verket inte så stora utsikter att kunna rubba på förhållandena, även om det skulle visa sig, att budgeten behöver mer pengar.

Jag har tyckt, att pengarna skulle kunna räcka till för Kungl. Maj:t, även om budgeten i stället för 8,250,000 kronor, som skulle bli resultatet enligt det föreliggande förslaget, skulle få 10,750,000 kronor. Min mening är, att man därigenom ingalunda går för hårt åt Kungl. Maj:ts möjligheter att dela ut pengar.

Jag vill i detta sammanhang anföra några ord ur statsrevisorernas berättelse, vari det beträffande tippningsmedlen heter: »Till följd av tippningsverksamhetens allt mer ökade omfattning hava emellertid till Kungl. Maj:ts förfogande blivit ställda för varje år alltmera stigande summor. På grund härav torde med skäl kunna ifrågasättas, huruvida icke med hänsyn till storleken av de belopp, vilka framdeles förväntas komma att bliva disponibla för idrottsändamål, tiden är inne för ett övervägande, huruvida icke ett större belopp än det nuvarande, 1 miljon kronor, lämpligen kan tagas i anspråk för allmänna budgetändamål.»

Det kan sägas, att det ärende, som Kungl. Maj:t här velat höra riksdagen om, icke gäller tipsmedlen. Men det är ju ungefär samma sak, om Kungl. Maj:t får stora belopp av lotterimedel eller stora belopp av tipsmedel. Det är den omständigheten, som jag har velat beröra, att det sammanlagda beloppet kommer att utgöra ungefär 13,250,000 kronor, och det måste göras gällande, att Kungl. Maj:t i dessa hänseenden får ovanligt stora fullmakter. Riksdagen har åtminstone tidigare hållit mycket hårt om penningpungen — det har ju varit A och O för riksdagen — och det tycker jag, att man i någon mån skulle göra även i fortsättningen.

Jag förstår mycket väl, att jag som ensam motionär och ensam reservant i utskottet inte ens kan våga begära votering i denna sak, men jag har i alla fall velat i någon mån hävda den uppfattning, jag har, och jag tror jag kan säga, att statsrevisorerna också haft den uppfattningen, då de pekade på tipsmedlen och ansett, att en större anpart borde gå till budgeten.

Med dessa ord, herr talman, skall jag inskränka mig till att helt enkelt yrka bifall till min i ämnet väckta motion.

Herr Borell: Inom avdelningen i utskottet har det inte saknats förståelse för den synpunkt, som herr Bäcklund nu har framfört och anfört i sin motion. Anledningen till att man dock inte ville gå på ett tillstyrkande av motionen var förnämligast den, som herr Bäcklund själv angav, nämligen att när anslag beviljats för vissa ändamål av lotterimedel, ha dessa anslag varit av sådan beskaffenhet, att man kan förutsätta, att i åtskilliga fall fortsatta anslag av dylika medel komma att beviljas, åtminstone, som herr Bäcklund sade, en kortare tid. Vid sådant förhållande har utskottet icke ansett sig kunna biträda motionen, och jag tillåter mig yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes enligt de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu förevarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Ang. för-
värvande av
vissa mål-
ningar av
konstnären
O. Elgström.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 60, i anledning av väckt motion angående förvärv åt staten av konstnären Ossian Elgströms målningar med motiv ur Eddan och den fornnordiska gudaläran.

I en inom första kammaren av herrar *Fredrik Ström* och *R. Wagnsson* väckt motion (I: 12) hade hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte med konstnären Ossian Elgström förhandla om förvärvet åt staten av hans målningar med motiv ur Eddan och den nordiska forntiden och efter slutförda förhandlingar framlägga förslag till riksdagen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet anfört:

»Utskottet är icke i stånd att bedöma värdet av ifrågavarande målningar och anser sig på den grund icke kunna föreslå riksdagen att hos Kungl. Maj:t göra framställning i det av motionärerna angivna syftet. Med hänsyn härtill och då de för frågan intresserade torde hava möjligheter att på andra vägar underställa ärendet Kungl. Maj:ts prövning, anser sig utskottet böra hemställa, att herrar Ströms och Wagnssons omförmälda motion (I: 12) icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Herr Ström, Fredrik: Herr talman! Genom statens åtgärder ha dess bättre de yngre konstnärerna beretts avsevärda möjligheter att få uppmuntran från det allmänna för utövningen av sin konstnärliga verksamhet. Regeringens initiativ på denna punkt och dess genomförande måste glädja oss alla, och riksdagen har ju också, t. ex. när det gällt konstrådet, bifallit Kungl. Maj:ts förslag. De gamla konstnärerna däremot, som icke äga samma arbetsförmåga som de yngre, utan ha sitt livsverk bakom sig, äro i hög grad lämnade åt sitt öde. Vi ha i ett annat ärende, som kommer längre fram, tillfälle att tala om den betydande konstnären Helmer Osslund, eftersom det väckts motioner om bistånd åt honom. Han är emellertid inte den ende, och Ossian Elgström är icke heller en enstaka bland dessa äldre konstnärer, som få gå sin ålderdom till mötes tämligen obelönade och under synnerligen bekymmersamma förhållanden. Ossian Elgström är liksom Osslund numera en gammal man. Han har visserligen i viss utsträckning kvar sin konstnärliga kraft, men den är till stor del bruten av sjukdom och även av en annalkande blindhet.

Nu kan man säga: vad angår det staten, vad de gamla konstnärerna få för öde? Men så bör man icke resonera. Så ha icke andras länders parlament resonerat, utan man har där i mycket större utsträckning än fallet är i vårt land från det allmännas sida bisträckt betydande konstnärer och bevarat deras väsentligaste verk åt nationen själv. Vi ha i Ossian Elgström en ursprunglig, en originell, en lysande konstnär, som för vissa delar av sin stora konstnärliga produktion också har åtnjutit statens bidrag i form av stipendier; detta gäller särskilt hans stora verk över de lappländska sagorna och sägnerna och de grönländska studierna. Men hans kanske största verk är den väldiga sviten av målningar, som beröra Eddan, de fornnordiska sägnerna, en svit som på sitt område kanske är en motsvarighet till vad Viktor Rydberg givit oss i sin nordiska mytologi, sin skildring av de nordiska gudasägnerna, och till vad de finska konstnärerna givit, när det gällt i bild och färg skildra de finska forntidssägnerna och gudasagorna i Kalevala. Det synes mig, att vi icke kunna stå likgiltiga vare sig inför ett sådant öde som denne konstnär, som kanske om något år är totalt bruten och oförmögen att kunna försörja sig, eller inför hans konst, som han själv med oerhörda uppoffringar har bevarat samlad i det s. k. Eddagalleriet, där samtliga hans sextio målningar, delvis jätte dukar, äro bevarade, därför att han trots sin svåra ställning icke velat splittra denna samling, utan ansett att den borde tillhöra det svenska folket, den svenska nationen.

Ang. förvärvande av vissa målningar av konstnären O. Elgström. (Forts.)

Det har kanske icke saknats anbud från utlandet, som sökt förvärva en eller annan av målningarna, men Elgström har med järnhård energi bevarat detta sitt verk åt sitt fosterland och själv trots sin fattigdom hyrt lokal för detta galleri.

Jag förstår statsutskottet, och jag vill inte klandra dess uttalande. Det är givet, att det kan vara svårt nog för utskottet att taga ställning till en sådan fråga, och jag finner inte heller dess avstyrkande vara ägnat att omöjliggöra ett förvärv på annat sätt av detta galleri av målningar. Statsutskottet säger, att utskottet icke är i stånd att bedöma värdet av ifrågavarande målningar. Det var kanhända ett fel av motionärerna att icke bifoga en serie uttalanden ifrån konstkritiker och konstmeccenater över Ossian Elgströms produktion, men vi hade den tron, att man skulle remittera motionen till de sakkunniga statsinstitutionerna för att få dessa uttalanden. Nu har utskottet kanske icke ansett, att detta skulle ge en tillräckligt klar bild av den fråga, som ligger innesluten i den gjorda framställningen, och därför har man hänvisat till en annan väg, som man kan söka sig fram på. Jag har så många uttalanden om Ossian Elgström och hans konst, att de skulle kunna fylla en hel bok, men jag vill inte upptaga kammarens dyrbara tid med längre citat. Jag skall nöja mig med att anföra några utdrag ur en artikel, som intendenten vid nationalmuseum doktor Ragnar Hoppe i dagarna har publicerat och som berör just denna sak. Han säger där bland annat: »Eddasviten, konstnärens i många hänseenden mäktigaste och mest egenartade verk, består av ett sextiototal kompositioner. Formatet är något växlande, tekniken likaså, men tillsammans bilda dessa arbeten dock en sluten enhet, en fortgående skildring av de händelser, vilka för konstnären varit de mest signifikativa i denna våra fornnordiska faders fascinerande saga om världens ursprung, dess byggnad, dess gudars öden från fridens ålder fram till Ragnarök — — —. Det dunkla kaos, som betecknar alltings början, har Ossian Elgström skildrat i de första bilderna i denna monumentala svit. Ur elementens jäsning och oro stiga så de mytiska gestalterna fram, själva lika svärfattliga som den fjärran odling de företräda i dess primitivaste fas. — — — Konstnären hjälper oss att förstå den nordiska mytens figurer, deras symboliska betydelse, deras särkaraktär, och här kommer honom hans lärdom och intuition till hjälp. Ur de kosmiska, av is och mörker, blod och barbari färgade visioner hans fantasi frammanat, utvecklas dock så småningom en annan och ljusare världsbild. Men även denna störtar samman i Ragnarök, ur vars mörker en gång det nya eviga lyckoriket skall uppstå. Rent konstnärligt sett höra målningar som Himmel och jord vänta på livets tillblivelse, Himlavalvets mekanik med solen, månen, polstjärnan och jorden-grottekvarnen liksom De fyra elementen till de mest fängslande. I dem står Ossian Elgström nära den nordiska forntidens egen formkänsla, de äro i släkt med de fantastiska figurerna på svärd och runstenar, ornamentala, men ändå så starka och ursprungliga. — — — Till de kompositionellt mest överlägsna bilderna måste man räkna Valhalla uppygges och Nifelhem, så skrämmande kall och hedniskt, så skakande i sin vilda storhet. Denna Ossian Elgströms bildserie är visserligen icke från början tänkt för en bestämd plats, men den skulle säker kunna fylla en sådan med glans. Detta är för övrigt en senare fråga. Vad det närmast kommer an på är att i anslutning till motionärernas behjärtansvärda framställning göra något för både verket och konstnären. Eddasviten», slutar intendent Hoppe, »bildar en enhet i såväl innehåll som form och bör inte splittras utan om möjligt förvärvas åt staten. Här finns det för den svenska staten en möjlighet att ingripa och på ett effektivt sätt fastslå värdet av en svensk konstnärsgärning, vars betydelse inte är enbart artistisk utan även pedagogisk och allmänt kulturell.»

Ang. förvärvande av vissa målningar av konstnären O. Elgström. (Forts.)

Det skulle kunna anföras mångfaldiga sådana uttalanden, men jag tror att detta är tillräckligt, då det kommer från en så auktoritativ källa.

Nu är frågan, vad man bäst skall göra med hänsyn till att utskottet har gått på en avslagslinje. Jag vill för min del gärna taga vara på den anvisning, som har givits i utskottsutlåtandet, där det heter: »Utskottet är icke i stånd att bedöma värdet av ifrågakvarande målningar och anser sig *på den grund* icke kunna föreslå riksdagen att hos Kungl. Maj:t göra framställning i det av motionärerna angivna syftet. Med hänsyn härtill och då de för frågan intresserade torde hava möjligheter att på andra vägar underställa ärendet Kungl. Maj:ts prövning», hemställes om avslag. Det synes åtminstone mig, som om det dock i detta utskottets uttalande låge, att utskottet ställer sig välvilligt till själva sakens kärna, och jag vill uttala den förhoppningen, att om de, som äro intresserade för att detta en svensk konstnärs största och säregnaste verk räddas åt vårt land, göra en framställning till Kungl. Maj:t, de då också på sätt och vis ha utskottets välsignelse, när de göra en sådan framstöt.

Herr talman! Jag vill pliktskyldigast yrka bifall till motionen, men jag kommer icke att begära någon votering. Jag vill i stället i anslutning till utskottets anvisning hoppas, att en framställning till Kungl. Maj:t skall leda till ett positivt resultat.

Herr **Pauli**: Herr talman! Då motionären själv inte har ställt i utsikt någon hårdare strid från hans sida om motionen och då han redan har uttalat sin förståelse för utskottets synpunkter, så behöva ju dessa inte utvecklas med någon större utförlighet. Utskottet har inte kunnat underlåta att finna, att det var väl mycket begärt av riksdagen, att den här skulle taga ett initiativ genom att hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t skulle med konstnären Ossian Elgström förhandla om förvärv åt staten av hans målningar med motiv ur Eddan och från den nordiska forntiden och sedan efter slutförda förhandlingar framlägga förslag till riksdagen. Riksdagen skulle alltså i förhand i viss mån binda sig för ett positivt resultat av dessa förhandlingar. Utskottet har funnit detta vara en rätt egendomlig form för aktion från riksdagens sida. Huvudskälet, utöver denna formella synpunkt, till att utskottet inte har kunnat intaga någon positiv, tillstyrkande ställning, det är, som den ärade talaren framhöll, att utskottet icke ansett sig på egen hand och i frånvaron av fackmässiga omdömen kunna bilda sig en på tillräcklig sakkunskap grundad uppfattning om värdet av dessa konstverk. Värdet bedömes då givetvis inte endast ur estetiska och konstnärliga synpunkter, utan också ur synpunkten av tavlornas betydelse såsom illustrationer till Eddan och i vad mån de kunna anses belysa den nordiska forntidens karaktär. Allt detta har utskottet icke velat yttra sig om. Vi ha också ansett, att om fackmässiga uttalanden skulle inhämtas, så borde detta närmast varit motionärernas sak.

Å andra sidan har herr Ström alldeles rätt, när han ur utskottsuttalandet icke utläser något avvisande på förhand av den framställda tanken. Utskottet ställer sig fullkomligt neutralt och har ju till och med, som talaren anförde, givit en hänvisning till en lämpligare form för aktiverande av Kungl. Maj:t, nämligen en direkt hänvändelse. Det var ju dock även motionärernas mening, att saken skulle komma fram från Kungl. Maj:t.

Under sådana förhållanden, herr talman, finns det ingen anledning att här närmare motivera utskottets yrkande, som går ut på att föreliggande motion icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda. Jag ber alltså att få tillstyrka detta.

Ang. förvärvande av vissa målningar av konstnären O. Elgström. (Forts.)

Herr **Ekströmer**: Herr talman! För att inte herr Fredrik Ström skall känna sig allt för ensam i denna fråga, vill jag säga, att även jag har åtminstone delvis sett de konstverk, varom här är fråga, och att jag kan vitsorda, att de utan tvivel ha ett betydande konstnärligt värde. Men deras allra största värde torde dock ligga på ett helt annat plan; såsom en enastående fantasifull och mången gång mäktigt gripande skildring av den sagotid, då hedendom ännu rådde i vårt land. Konstnären har med förbluffande intensitet levt sig in i forntidens tänkesätt och livsföring. Varifrån han fått sina genialiska idéer, är för oss vanliga dödliga oförklarligt, men det sannolika är, att något dylikt aldrig kommer att upprepas. Det skulle därför med hänsyn till ämnets märkliga art och tavlornas unika värde vara högeligen önskvärt, att dessa konstverk *odelat* kunde förvärfvas till staten. Men jag kan ju mycket väl förstå utskottets inställning, då det inte vill tillgripa en så exceptionell åtgärd som den motionärerna ifrågasatt.

Emellertid är väl meningen nu, att offentliga byggnader skola mera allmänt än hittills utsmyckas med konstverk. Det är väl det, utskottet menar, när det säger, att här finns möjlighet, att dessa märkliga konstverk kunna förvärfvas och således få en plats, där de kunna komma till sin rätt. Jag vill därför blott rekommendera till dem det vederbör, att när någon lämplig byggnad erbjudes hava dessa konstverk i åtanke och icke låta tillfället gå sig ur händerna att förvärva dem.

Herr talman, med denna rekommendation och med all aktning för motionärernas tanke skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr *Sten*.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 61, angående regeringen för budgetåret 1938/39 av utgifterna under riksstatens elfte huvudtitel, i vad angår anslaget till allmänna indragningsstaten, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 1 juni 1923 (nr 141) angående förbud mot införsel till och försäljning inom riket av exportöl; samt

nr 14, i anledning av väckt motion om avskaffande av tullen på kaffe.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets utlåtande nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av övergångsbestämmelsen till förordningen den 5 juni 1936 (nr 239) angående ändrad lydelse av 11 § förordningen den 18 juni 1927 (nr 234) om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om visst till-
lägg till sjuk-
huslagen.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 25, i anledning av väckta motioner angående visst tillägg till lagen den 22 juni 1928 om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.

Andra lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 70 i första kammaren av herr *Torsten Ström* m. fl. och nr 140 i andra kammaren av herr *Nilsson* i Göteborg m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte för sin del antaga följande tillägg till lagen den 22 juni 1928 om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus:

Landsting äger att genom förvaltningsutskottet eller i den ordning eljest finnes lämpligt samt med iakttagande av bestämmelserna i denna lag och av Konungen med stöd av 20 § i lagen eller eljest meddelade föreskrifter enhetligt reglera avlönings- och arbetsvillkoren för personal vid sjukhus, för vilkas driftkostnad landstinget i sista hand helt ansvarar.

Har sådan reglering skett, vare sig genom avlönings- och tjänstgöringsreglementen eller genom avtal med personalen eller på annat sätt, skola de givna bestämmelserna lända till efterrättelse för vederbörande direktions- och befattningshavare.

Utskottet hade i det nu ifrågakommande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner, i den mån de icke blivit beaktade genom vad utskottet förut i utlåtandet anfört, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *P. Sandström*, *Wistrand*, *Sandström* i Härnösand och *Thorell*, vilka likväl ej antytt sin åsikt;

2) av herr *Olovson*, vilken under hänvisning till vad utskottet i sitt utlåtande anfört som skäl för ändrad lagstiftning på i motionerna berörda område hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t snarast möjligt ville för riksdagen framlägga förslag till sådan ändring av lagen den 22 juni 1928 om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus, att möjlighet bereddes landsting och kommun att enhetligt ordna sjukhuspersonalens anställningsförhållanden genom reglementen eller kollektivavtal.

Herr Wistrand: Herr talman! När det vid detta utskottsutlåtande återfinnes en reservation av fyra av utskottets ledamöter, har detta sin anledning av att utlåtandet enligt deras uppfattning icke tillräckligt tagit vara på en mycket viktig synpunkt i detta sammanhang.

Om man, som utskottet gör, i det stora hela ställer sig välvillig till frågan om det syfte, som motionerna ha, och om man antar, att den utredning, som pågår hos Kungl. Maj:t, kommer att leda till ett förverkligande härav, har det syntts oss reservanter i hög grad önskvärt att man samtidigt också betonade nödvändigheten av att som förutsättning härför kräva garantier mot uppkomsten av arbetsinställelser vid sjukvårdsinrättningar. Det kan naturligtvis göras gällande, att risken för konflikter icke ökas enbart av den omständigheten, att bestämmelser antagas som underlätta kollektivavtal vid sjukhusen, då ju strejkrätt i viss utsträckning kan anses finnas redan förut. Men det är enligt min mening uppenbart att kollektiva avtal vid sjukhusen i större utsträckning än hittills på ett sätt som man tidigare icke har behövt räkna med öka och aktualisera frågan om förhindrande av konflikter vid sjukvårdsinrättningarna.

Nu har ju socialministern själv i ett yttrande, som finnes återopat i motionerna, sagt ifrån, att han anser det självfallet, att arbetskonflikt icke får före-

Om visst tillägg till sjukhuslagen. (Forts.)

komma vid sjukvårdsinrättningar. Vid sådant förhållande har det syns angeläget för utskottet att taga vara på detta yttrande och även nämna något mera, än vad som nu i något beslöjadt ordalag skett, om att utredningen nödvändigtvis måste komma att omfatta jämväl vilka garantier som i detta sammanhang kunna skapas emot arbetskonflikter vid sjukvårdsinrättningar. Då utskottets majoritet ej medverkat härtill, har den väg, som stått oss öppen, varit att i anslutning till vår reservation anmäla den vikt vi fästa vid denna fråga och vår uppfattning om nödvändigheten av att frågan om garantier mot arbetskonflikter i detta sammanhang toges upp. Jag hoppas, att socialministern i anslutning till den grunduppfattning han tillkännagivit angående tillåtligheten av arbetskonflikter vid sjukvårdsinrättningar också vill ägna frågan om praktiska åtgärder till deras förekommande den uppmärksamhet som den förtjänar.

Jag har, herr talman, icke något yrkande att framställa utöver utskottets hemställan.

Herr Ström, Torsten: Herr talman! Jag ber om ursäkt att jag tar kammararens tid i anspråk, men det skall bara bli för några få minuter.

Det i den motion, som har väckts av mig tillsammans med herrar Sandén och Rickard Lindström, framlagda lagförslaget innebär, att landstinget tillerkännes befogenhet att enhetligt reglera avlönings- och arbetsvillkoren för personal vid sjukhus, för vilkas driftkostnad landsting i sista hand helt ansvarar. Enligt lagförslaget äger landstinget rätt att verkställa denna reglering genom förvaltningsutskottet eller i den ordning eljest finnes lämpligt, och de givna bestämmelserna skola lända till efterrättelse för vederbörande direktions- och befattningshavare.

I andra lagutskottets utlåtande återfinnes på sidorna 4 och 5 redogörelse för denna frågas behandling vid riksdagen år 1934. Av den redogörelse, som departementschefen lämnat, framgår att det med nuvarande bestämmelser är nästan uteslutet att på laglig väg sluta avtal för dessa befattningshavargrupper, men det oaktat finns det kollektivavtal med några landsting.

Jag har här i min hand ett kollektivavtal, som är slutet mellan Värmlands läns landstings sjukvårdsinrättningar och avdelningen nr 8 av Svenska sjukhuspersonalförbundet. Efter förhandlingar, som hade tagit sin början någon gång under år 1931, hade man kommit fram till att vid detta landsting skapa en förhandlingsordning, som sedermera kunde resultera i att ett avtal träffades med sjukhusdirektionerna. Landstingets förvaltningsutskott fick icke sluta ett sådant avtal men väl direktionserna. I § 1 i denna förhandlingsordning i detta värmländska avtal läser man följande: »I frågor rörande avlöning även som andra angelägenheter, vilka enligt överenskommelse mellan ovannämnda organisationer äro avsedda att genom kollektivavtal bestämmas, sker underhandling mellan Värmlands läns landstings lönenämnd och representanter för vederbörande direktions- och ombud för Svenska sjukhuspersonalförbundet respektive dess avd. nr 8 eller annan därmed jämnställd organisation.»

I § 3 i samma förhandlingsordning heter det: »Leda de förda underhandlingarna till enighet mellan lönenämnden och personalen, upprättas kollektivavtal i enlighet med överenskommelsen och undertecknas för landstingets vidkommande av vederbörande direktions- och ombud för Svenska sjukhuspersonalförbundet. — Kan ej enighet uppnås, bringas såväl lönenämndens som personalens förslag till landstingets kännedom för de åtgärder landstinget kan finna lämpligt vidtaga för ytterligare prövning av tvistefrågorna i och för vinnande av enighet.»

Denna förhandlingsordning har som sagt resulterat i att det från och med den 1 januari 1932 finnes ett kollektivavtal vid sjukvårdsinrättningarna i

Om visst tillägg till sjukhuslagen. (Forts.)

Värmlands län. Vi landstingsmän, som brottas med svårigheterna att skapa ordning i anställnings- och lönevillkoren, önska att få stöd i en lagstiftning på detta område. Att detta är en allmän önskan framgår tydligt av ett uttalande, som landstingsförbundets styrelse gjort och som hade följande slutkläm: »Under återopande av vad sålunda anförts får styrelsen utan att göra något uttalande angående lämpligheten av kollektivavtal för sjukhuspersonal i underdånighet hemställa om sådan ändring i gällande sjukhuslagstiftning, att landstinget beredes möjlighet att genom förhandlingsorganisation eller fullständigt kollektivavtal för sjukhuspersonalen enhetligt ordna densamma anställnings- och löneförhållanden med bibehållande i den omfattning, det låter sig göra, av direktions och överläkares nuvarande befogenheter. — En minoritet inom styrelsen ansåg den kollektiva avtalsformen oförenlig med sjukhusarbetets särskilda art och natur och hemställde om lagändring för möjliggörande för landstinget att genom lönereglemente och förhandlingsordning enhetligt förhandla och besluta i fråga om sjukhuspersonalens anställningsvillkor. — Såväl majoriteten som minoriteten önskade sålunda en lagändring i syfte att bereda landstingets centrala organ möjlighet att bestämma om den av landstinget avlönade personalens icke blott lönevillkor utan även anställningsförhållanden i övrigt.»

Andra lagutskottet har ägnat motionen en ingående behandling och för detta frambär jag min stora tacksamhet. Resultatet av denna behandling borde dock ha blivit ett tillstyrkande av motionen och ej ett avslag, eller åtminstone en skrivelse till Kungl. Maj:t. Detta senare har en reservant i utskottet, herr Olovson, föreslagit, och då jag anser, att det är vad man möjligen kan vinna i dag, tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till den av herr Olovson avgivna reservationen.

Häri instämde herrar *Strömberg, Lindström* och *Theodor Nilsson*.

Herr Norman: Herr talman! I fråga om syftet med de motioner, som kammaren nu har att taga ståndpunkt till, föreligga knappast de stora meningsskiljaktigheter, som förefunnos när riksdagen med anledning av en kungl. proposition för ett par år sedan behandlade samma ärende. Utvecklingen har väl fört det med sig, att det mer och mer har blivit ett behov, som har gjort sig gällande, att landstingen skulle få den ökade befogenhet, vartill denna lagändring syftar, och att det knappast, efter vad jag kan förstå, numera råder så stora meningsskiljaktigheter även beträffande frågan att det behövs en åtgärd för att undanröja den oklarhet i fråga om rättsläget, som förefanns när propositionen framlades år 1934 och till vars undanröjande det dåvarande andra lagutskottet icke ville medverka genom antagande av det då föreliggande lagförslaget, som är detsamma som det som nu återfinnes i motionen.

Personligen sökte jag vid förra tillfället medverka till att det då framlagda lagförslaget skulle antagas av riksdagen, och från denna utgångspunkt skulle jag icke i år ha någon anledning att intaga någon annan ståndpunkt. Nu har ju emellertid den omständigheten tillkommit att det gjorts förnyade framställningar till Kungl. Maj:t om åtgärder för att möjliggöra dessa ökade befogenheter för landstingen att komma överens i kollektivavtalets form med sjukhuspersonalen och likaså att delegera landstingets befogenhet i detta fall till förvaltningsutskottet. Det har gjorts framställningar från personalorganisationer, från landsorganisationen och, vill jag minnas, även ifrån landstingsförbundets styrelse beträffande detta spörsmål. Kungl. Maj:t har satt i gång en utredning med anledning av dessa framställningar, och det var med min utgångspunkt endast denna omständighet som motiverade, att jag icke inom utskottet tillstyrkte bifall till motionen.

Om visst tillägg till sjukhuslagen. (Forts.)

När ärendet nu ligger under förnyad omprövning hos Kungl. Maj:t, kan det väl åtminstone teoretiskt tänkas, att möjligen delvis andra utvägar skola kunna komma upp i diskussionen, och jag har då icke ansett det vara fullt lämpligt att föregripa denna utredning genom att nu besluta en lagändring. Samma motiv har varit bestämmande för utskottsmajoriteten, och det har också gjorts, att utskottet icke velat medverka till ett skrivelseförslag, som direkt syftar till att just det lagförslag, som här föreligger i motionen, skall framläggas av Kungl. Maj:t.

Nu tror jag ju visserligen för min del, att den utredning, som pågår, kommer att visa, att den av Kungl. Maj:t år 1934 anvisade vägen är den möjliga och lämpliga vägen för att komma tillrätta med detta spörsmål, och från den synpunkten sett har jag personligen icke något särskilt att invända, om riksdagen vill skriva till Kungl. Maj:t såsom förordas i den reservation, vartill herr Torsten Ström nu har yrkat bifall. Jag har endast velat framhålla skälen, varför utskottsmajoriteten har stannat för att i motiveringen starkt understryka lämpligheten av att de önskemål förverkligas, som motionärerna ha hemställt om, och att man därmed också avvaktar ett initiativ från Kungl. Maj:ts sida för att nå detta mål.

Beträffande vad herr Wistrand yttrade vill jag framhålla, att det icke inom utskottet rådde och säkerligen icke heller inom denna kammare råder någon som helst meningsskiljaktighet beträffande önskemålet att arbetskonflikter icke skola inträffa på dessa ömtåliga arbetsområden. Huruvida detta spörsmål ovillkorligen skall lösas i samband med nu ifrågasatt lagstiftning kan man ha olika meningar om. Jag har för min del den uppfattningen, att detta stora och betydelsefulla spörsmål är föremål för Kungl. Maj:ts omprövning i ett annat sammanhang, vilket vi ju ha diskuterat i denna kammare vid ett föregående tillfälle, och att det icke har det nära samband med detta lagförslags eller något liknande lagförslags antagande att frågan just i detta sammanhang behöver särskilt aktualiseras, men, som sagt, beträffande önskemålet om arbetsfred på detta område äro vi alla eniga.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Karlsson, Oscar Gottfrid: Herr talman! Det spörsmål, som behandlas i detta andra lagutskottets utlåtande, intresserar ju i hög grad oss landstingsmän ute i landet. Jag vill meddela, att hemma i det landsting vars förvaltningsutskott jag också tillhör träffade vi under förra året ett kollektivavtal med den vid landstingets anstalter anställda sjukvårds- och ekonomipersonalen, vilket avtal trätt i tillämpning från och med den 1 januari innevarande år. Det var givetvis för oss icke obekant, att det kan ifrågasättas, huruvida vi hade den formellt lagliga rätten att träffa ett dylikt kollektivavtal, då det ju är vederbörande sjukhusdirektioner, som enligt sjukhuslagens bestämmelser ha att träffa dessa avgöranden. Vi ha dock varit fullkomligt eniga därom i landstinget, att det var ett lyckligt sätt att ordna förhållandena mellan landstinget och personalen att få till stånd ett kollektivavtal, och det är vår bestämda uppfattning, att vi genom detta avtal skola få möjlighet att skapa bättre ordning och reda i förhållandet mellan de anställda och vederbörande anstaltsmyndigheter.

Från dessa utgångspunkter skulle jag ha funnit det vara mycket välbetänt, om andra lagutskottet med anledning av de väckta motionerna hade gjort en hemställan i enlighet med vad som yrkats i den av endast en ledamot avgivna reservationen, och jag tycker att utskottets motivering logiskt borde ha fört fram till ett dylikt ställningstagande. Så har emellertid icke skett.

Om visst tillägg till sjukhuslagen. (Forts.)
och man hänvisar till att det förväntas att denna sak skall komma att ordnas genom initiativ från Kungl. Maj:ts sida.

När jag nu begärt ordet är det närmast för att understryka angelägenheten av att vi få klara och tydliga bestämmelser införda på detta område, så att det icke i fortsättningen kan råda någon som helst tvekan om att landstinget och dess förvaltningsutskott har lagenlig befogenhet att träffa dylika arbetsavtal.

Som frågan nu ligger till kommer det väl att gå så, att utskottets utlåtande kommer att bifallas av riksdagen. Jag vill emellertid, herr talman, med understrykande av behovet av en lagändring ansluta mig till det yrkande, som nyss framstälts av herr Ström, Torsten.

I detta anförande instämde herr *Dahlström*.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt där- under förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt samt vidare på godkännande av den av herr Olovson vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ström, Torsten*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad andra lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den av herr Olovson vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 123, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 16 februari 1934 (nr 19) om fullgörande i vissa fall av betalningsskyldighet i förhållande till utlandet m. m.;

nr 124, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning från kyrkofonden för övertalig personal vid domänverket; samt

nr 125, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag ur kyrkofonden för budgetåret 1938/39 för biträde vid handläggning av boställsären den och vad därmed äger samband.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 265, av herr *Linder* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönerreglering för lärare vid kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor och högre folkskolor;

nr 266, av herr *Larsson, Johan*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönerreglering för lärare vid kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor och högre folkskolor;

nr 267, av herr *Eriksson, Carl*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till läroanstalter för dövstumma m. m.;

nr 268, av herr *Lindhagen*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett statens institut för folkhälsan;

nr 269, av herr *Mannerskantz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett statens institut för folkhälsan; samt

nr 270, av herr *Lindhagen*, om kyrklig jords upplåtelse med tomträtt.

Anmäldes och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 8, angående regleringen för budgetåret 1938/39 av utgifterna under rikstatsens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet;

nr 62, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande anslaget till arméns reservstater;

nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av gymnasiet vid högre allmänna läroverket i Karlskrona;

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till en centralnämnd för skolungdomsutbytet med utlandet m. m.;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upphävande av vissa bestämmelser om tillsättning av lärare vid folk- och småskolor;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt vissa lärarinnor, som på grund av folkskoleväsendets omorganisation förlorat sin anställning;

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av det under sjunde huvudtiteln uppförda anslaget till allmänna civilförvaltningens lönenämnd;

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till skatte av kronan tillhöriga lägenheten Hospitals- eller Klosterkvarnen nr 1, numera betecknad stadsägan nr 70, i Söderköpings stad;

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående egnahemslån till statens järnvägars personal i Ånge;

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse till Stockholms stad av vissa markområden å Ladugårdsgärdet i Stockholm;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp för telegrafverkets räknning av tomt i Uppsala; och

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tillägg till avtal om regleringen av sjöarna Uddjaur och Storavan;

bankoutskottets utlåtande nr 23, i anledning av framställningar angående ersättning till vissa personer i anledning av sjukdom, ådragen under militärtjänstgöring, m. m.;

andra lagutskottets utlåtande nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 15 § epidemilagen den 19 juni 1919 (nr 443); samt

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 2, i anledning av väckt motion om utredning angående förbättrande av landsbygdens villkor i fråga om post och telefon m. m.;

nr 3, i anledning av väckt motion om utredning rörande åtgärder för bättre tryggnad av vårdbehovet vid kikhosta;

nr 4, i anledning av väckt motion om utredning i syfte att göra statens offentliga utredningslitteratur lättare tillgänglig; och

nr 5, i anledning av väckt motion om utredning rörande avskaffande av drickspenningssystemet vid hotell och restauranger.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 1.58 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 22 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.; och dess förhandlingar leddes av herr förste vice talmannen.

Justerades protokollen för den 16 och den 18 innevarande månad.

Upplästes en till kammaren inkommen ansökning, som jämte därvid fogat läkarintyg var så lydande:

Till riksdagens första kammare.

Med hänvisning till bifogade läkarintyg anhåller jag härmed om ledighet från riksdagsarbetet.

Traneberg den 19 mars 1938.

Ivar Englund.

Ledamoten av riksdagens första kammare chefredaktör *Ivar Englund* är, på grund av influensa, tillsvidare förhindrad att delta i riksdagsarbetet, vilket härmed intygas.

Stockholm den 19/3 1938.

F. Wallén
leg. läkare.

På gjord proposition bifölls ansökningen för den tid, det i åberopade läkarintyget omförmälda hindret varade.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades vidare herr *Linder* för tiden från och med den 24 innevarande månad till och med den 6 nästkommande april.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 118, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldandet av vissa haverikostnader m. m.;

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för J. P. Johansson från vissa arrendeavgifter;

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse för kontoristen N. E. K. Nilsson från viss betalningsskyldighet; samt

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmänna grunder för statens åtaganden i samband med emottagande av gåvor av luftvärnsmateriel.

Anmäldes och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 126, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 1 juni 1923 (nr 141) angående förbud mot införsel till och försäljning inom riket av exportöl.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 133, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utsträckt tillämpning i visst avseende beträffande statens arbetare av lagen den 26 juni 1936 (nr 383) angående ändring i vissa delar av lagen den 17 juni 1916 (nr 235) om försäkring för olycksfall i arbete.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet nedannämnda motioner:

nr 265, av herr *Linder* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löneroglering för lärare vid kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor och högre folkskolor;

nr 266, av herr *Larsson, Johan*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående löneroglering för lärare vid kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor och högre folkskolor;

nr 267, av herr *Eriksson, Carl*, m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till läroanstalter för dövstumma m. m.;

nr 268, av herr *Lindhagen*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett statens institut för folkhälsan; samt

nr 269, av herr *Mannerskantz*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av ett statens institut för folkhälsan.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott herr *Lindhagens* motion, nr 270, om kyrklig jords upplåtelse med tomträtt.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtande nr 8.

Föredrogs och lades till handlingarna statsutskottets memorial nr 62, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande anslaget till arméns reservstater.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran statsutskottets utlåtanden nr 63—72, bankoutskottets utlåtande nr 23, andra lagutskottets utlåtande nr 28 och första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 2—5.

På framställning av herr förste vice talmannen beslöts att statsutskottets utlåtande nr 8, angående regleringen för budgetåret 1938/39 av utgifterna under riksstatens åttonde huvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet, skulle uppföras främst bland två gånger bordlagda ärenden på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 271, av herr *Ström, Torsten*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till sjömanshusen m. m.;

nr 272, av herr *Larsson, Sven*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till sjömanshusen m. m.;

nr 273, av herr *Ohlin*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till sjoarbetstidslag m. m.; samt

nr 274, av herr *von Horn* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående den kemiska analys- och kontrollverksamheten för jordbrukets behov.

Anmälades och bordlades jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 37, i anledning av väckt motion om anslag till stöd åt mindre jordbrukare;

nr 38, i anledning av väckta motioner om vissa åtgärder för fiskets främjande;

nr 39, i anledning av väckta motioner om ytterligare anslag till beredande av understöd åt fiskare m. m.;

nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsunderstödd premiering av mindre jordbruk m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 41, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till Skeerödsåns och Fredskogsåns regleringsföretag inom Farstorp och Vankiva socknar av Kristianstads län;

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående disponerande av avkastningen av statens hästavelsfond;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare statsunderstöd till Bassholmabäckens regleringsföretag inom Tosjö och Rya socknar av Kristianstads län; samt

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare bidrag för undersökning rörande vissa vattenregleringsföretag.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.14 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.